

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 12, 21¹, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 380,
381, 382, 421, 484, 576, 577, 579, 581, 584, 587, 588, 589, 594, 608, 609, 616, 617, 619, 620, 621,
627, 644, 666, 671, 673, 675, 676, 678 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO, KODEKSO
PAPILDYMO 565¹ IR 574¹ STRAIPSNIAIS BEI 591 IR 677 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO
NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ
ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO Nr. IX-2112 14 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

I. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengti įstatymų pakeitimai:

1. Lietuvos Respublikos Seime yra svarstomas Lietuvos Respublikos Prezidento inicijuotas ir Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos parengtas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 627, 630, 661 ir 662 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-570, kuriuo siūloma įtvirtinti galimybę administracinio nusižengimo teiseje dalyvaujantiems asmenims dalyvauti teismo procese naudojantis informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis (per vaizdo konferencijas). Teikiamo projekto iniciatorių manymu yra poreikis sudaryti teisinės prielaidas naudotis informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis (per vaizdo konferencijas) ne tik nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas teisme, bet ir jas nagrinėjant ne teismo tvarka institucijose, o taip pat ir tiriant administracinius nusižengimus. Tokiam teisiniui reguliavimui pritaria absoliuti dauguma institucijų, kurių pareigūnai pradeda administracinių nusižengimų teiseną, atlieka administracinių nusižengimų tyrimą, surašo administracinių nusižengimų protokolus, o taip pat nagrinėjančių administracinių nusižengimų bylas ne teismo tvarka. Siūlomas proceso veiksmų atlikimas ir bylų nagrinėjimas pasitelkus informacines ir elektroninių ryšių technologijas (per vaizdo konferencijas) paremtas diskretiškumu – informacinės ir elektroninių ryšių technologijos (per vaizdo konferencijas) būtų naudojamos tik esant techninėms galimybėms ir jeigu pagrįstai manoma, kad tokiu būdu administracinis nusižengimas bus ištirtas greičiau ir ekonomiškiau. Poreikis atlikti procesinius veiksmus ir nagrinėti bylas nuotoliniu būdu ypač aktualus specialiųjų situacijų – karantino, ekstremaliosios situacijos ir pan. metu, bet ne mažiau aktualus, kai asmuo nori dalyvauti procese (atvykti į apklausą, dalyvauti bylos nagrinėjime ar surašant protokolą), tačiau negali dėl objektyvių priežasčių – gyvena ar dirba užsienyje, yra neįgalusis ir pan., o taip pat kai atvykimas į instituciją jam yra susijęs su didelėmis finansinėmis ar laiko sąnaudomis. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – BPK) (BPK 8² straipsnis) numato galimybę atlikti asmens apklausą, užtikrinti dalyvavimą bylos nagrinėjime naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (per vaizdo konferencijas).

2. ANK 672 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad nutarimo skirti baudą priverstinio vykdymo senaties terminas – penkeri metai nuo termino baudai sumokėti pabaigos, o išdėsčius nutarimu paskirtos baudos mokėjimą, – nuo išdėstymo termino pabaigos. Tačiau ANK 671 straipsnio 1 dalyje, tarp nutarimų skirti administracinę nuobaudą vykdymo nutraukimo pagrindų toks pagrindas nenumatytas. Todėl yra poreikis šią spragą užpildyti. Kartu, siekiant, kad Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI), kaip institucija, sprendžianti su nutarimų dėl baudų skyrimo vykdymu susijusius klausimus (ANK 673 straipsnis), galėtų taikyti ANK 671 straipsnio 1 dalies 4 punktą, reikia papildyti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 14 straipsnio 7 dalį (sąrašas MAĮ straipsnių, taikytinu baudoms pagal ANK) nuorodą į MAĮ 93 straipsnio 1 dalies 8 punktą (mokestinės prievolės pasibaigimas suėjus mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo senaties terminui).

3. Siūlytina supaprastinti viešųjų darbų skyrimo ir atlikimo mechanizmą vykdant priverstinį nutarimų skirti baudą vykdymą. Šiuo metu viešieji darbai, kaip alternatyvi baudai

administracinė nuobauda, institucijų skiriami labai retai (2021 m. policija 703 kartus pakeitė baudas į viešuosius darbus, o tai sudaro 4,1 proc. visų išieškomų baudų, 2020 metais į viešuosius darbus pakeistos 334 baudos (2,31 proc.); 2019 metais – 938 (7,72 proc.) baudos; 2018 metais – 770 (6,97 proc.) baudų; 2017 metais – 867 (12,17 proc.) baudos; kitos institucijos, remiantis iš jų gauta informacija, baudas į viešuosius darbus per visą ANK galiojimo laikotarpį pakeitė tik kelis kartus (Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos – 1 kartą, Panevėžio m. savivaldybės administracija – 3 kartus), o priverstinio nutarimų skirti baudą vykdymas (baudų išieškojimas) šiuo metu apsunkintas reikalavimais spręsti viešųjų darbų klausimą. ANK 676 straipsnio 3 dalyje nustatytas reikalavimas antstoliui per metus neradus asmens pajamų ar turto, iš kurių gali būti priverstinai išieškota bauda, grąžinti sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo mokesčių administratoriui. Tokiu atveju nutarimą skirti baudą priėmusi institucija savo nutarimu ir pažeidėjo sutikimu baudą pakeičia viešaisiais darbais. Be to, ANK 676 straipsnio 6 dalyje nustatytas draudimas pakartotinai perduoti nesumokėtą baudą antstoliui (atsiradus pajamoms ar turtui, iš kurių gali būti priverstinai išieškota bauda), jei administracinio nusižengimo byloje nebuvo sprendžiamas klausimas dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais. Toks teisinis reguliavimas sudaro prielaidas atsakomybėn traukiamiems asmenims piktnaudžiauti procesu, tikintis sulaukti nutarimo vykdymo senaties – asmuo gali bandyti išvengti oficialių pajamų vienu metų laikotarpiu nuo priverstinio nutarimo vykdymo pradžios, o toliau vilkinti institucijos inicijuotą nuobaudų pakeitimo procesą, institucijos priverstos ieškoti asmens, kviesti į instituciją, kad gautų sutikimą/nesutikimą dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais. Šios situacijos būtų galima išvengti, jei baudos pakeitimas viešaisiais darbais būtų leidžiamas tik asmeniui pageidaujant ir pateikus prašymą.

4. ANK 586 straipsnyje nustatyta, kad kai administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo ir nukentėjusysis yra nepilnamečiai arba dėl fizinių ar psichinių trūkumų negali patys pasinaudoti savo teisėmis administracinių nusižengimų bylose, jų interesams turi teisę atstovauti jų atstovai pagal įstatymą. Tačiau, atstovas pagal įstatymą gali būti patrauktas administracinėn atsakomybėn ir už tam tikrus administracinius nusižengimus, kurių tyrimo ir nagrinėjimo procese jo interesai gali prieštarauti ar nesutapti su vaiko ar globojamo asmens interesais, pvz., už ANK 73 ir 74 straipsniuose numatytus tėvų valdžios nepanaudojimą arba panaudojimą priešingai vaiko interesams ir vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų nevykdymą arba vykdymą priešingai vaiko interesams. Tokiems atvejams turėtų būti nustatytas atskiras teisinis reguliavimas.

5. Pagrindai, kuriems esant administracinių nusižengimų teiseną negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta, nustatyti ANK 591 straipsnyje, t. y. ANK XXIX skyriuje „Administracinių nusižengimų teisenos pradžia ir administracinių nusižengimų tyrimas“. Tačiau akivaizdu, kad šie pagrindai aktualūs ne tik nusižengimų tyrimo stadijoje, bet ir kitose administracinių nusižengimų teisenos stadijose – nagrinėjant bylas ne teismo tvarka, o taip pat ir teisme (nagrinėjant nusižengimus, skundus dėl ne teismo tvarka priimtų nutarimų ir apeliacinius skundus). Todėl ANK 591 straipsnio nuostatos perkeltinos į ANK XXVII skyrių „Administracinių nusižengimų teisenos bendrosios nuostatos“.

6. Lietuvos Respublikos Seimas 2017 m. lapkričio 28 d. priėmė Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą (toliau – PAĮ), kuris įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d. Šiuo įstatymu buvo sukurtas ir teisiškai sureguliuotas pranešėjų apsaugos institutas, kurio atsiradimas ir taikymas neabejotinai paskatino informacijos apie neteisėtą ir neetišką veiklą atskleidimą bei veiksmingesnę viešųjų interesų apsaugą tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose.

2019 m. spalio 23 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos (toliau – Direktyva (ES) 2019/1937). Sistemine minėto Europos Sąjungos teisės akto ir Lietuvos nacionalinės teisės aktų nuostatų analizė leidžia teigti, kad esamas teisinis reguliavimas Lietuvoje tik iš dalies atitinka Direktyvoje (ES) 2019/1937 keliamus reikalavimus. Todėl buvo būtina kompleksiškai tobulinti PAĮ nuostatas, tokiu būdu užtikrinant Lietuvos nacionalinės teisės ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimų visišką suderinamumą. 2021 m. gruodžio 16 d. Seimas pritarė PAĮ naujos redakcijos projektui.

Nors esminės pranešėjų apsaugą reglamentuojančios teisės normos yra sukoncentruotos viename teisės akte – PAĮ, tačiau šio įstatymo inkorporavimui į teisinę sistemą, būtina pakeisti ir sureguliuoti kitus galiojančius teisės aktus.

ANK 21¹ straipsnio pakeitimo tikslas – reglamentuoti galimybę atleisti nuo atsakomybės asmenis, kurie aktyviai padeda atskleisti ne tik kito asmens padarytą administracinį nusižengimą, o aktyviai padeda atskleisti visus pažeidimus.

PAĮ 15 straipsnyje įtvirtinta viena veiksmingiausių pranešėjų apsaugos priemonių – nustatyta pranešėjo aktyvios atgailos galimybė, t. y. pranešėjai, dalyvavę darant pažeidimus ir apie tai šio įstatymo nustatyta tvarka pranešę kompetentingai institucijai, teisės aktų nustatyta tvarka gali būti atleidžiami nuo atsakomybės už dalyvavimą darant šiuos pažeidimus.

ANK 21¹ straipsnyje kaip viena iš būtinųjų pranešėjo atleidimo nuo administracinės atsakomybės sąlygų numatyta tai, jog pranešėju pripažintas asmuo, padaręs administracinį nusižengimą, atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės tik tuo atveju, jeigu jis aktyviai padėjo išaiškinti *kito* asmens padarytą *administracinį nusižengimą*. Vertinant sistemiškai, atleidimo nuo atsakomybės už pažeidimus (kaip jie suprantami PAĮ 2 straipsnio 7 dalies prasme) galimybė ANK 21¹ straipsnio 3 punkte riboja PAĮ 15 straipsnio išlygą ir turi būti ištaisyta.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus manytina, kad siekiant tinkamai įgyvendinti PAĮ 15 straipsnį būtina ANK reglamentuoti galimybę atleisti nuo atsakomybės asmenis, kurie aktyviai padeda atskleisti tiek administracinius nusižengimus, tiek nusikalstamas veikas.

II. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos parengti ANK pakeitimai:

ANK 12, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 380, 381, 382, 421, 484, 589 straipsnių ir priedo pakeitimai parengti, Susisiekimo ministerijai atlikus sisteminę ANK įtvirtintų administracinių nusižengimų geležinkelių transporto srityje sudėčių ir taikomų baudų už geležinkelių transporto reikalavimus nustatančių teisės aktų pažeidimus analizę. Susisiekimo ministerija gauna pasiūlymų griežtinti administracinę atsakomybę už geležinkelių transporto eismo saugos (toliau – eismo sauga) reikalavimų nesilaikymą, kadangi šiuo metu ANK nustatytos baudos neužtikrina efektyvios nusižengimų prevencijos.

Analizės metu nustatyta, kad dalis ANK straipsniuose nustatytų baudų už teisės aktuose įtvirtintų eismo saugos ir geležinkelių sistemos reikalavimų nesilaikymą yra pernelyg mažos ir neleidžia pasiekti administracinių nuobaudų tikslų. Atveju, kai asmenys nesilaiko eismo saugos reikalavimų, skaičius tolydžio auga. Juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims ir fiziniams asmenims, veikiantiems savo verslo interesais, taikytinos baudos yra tokios nedidelės, kad jiems būtų finansiškai naudingiau sumokėti baudas, nei vykdyti teisės aktų reikalavimus.

Pagrindinis pakeitimų tikslas – užtikrinti efektyvių ir atgrasančių nuobaudų taikymą administracinius nusižengimus padariusiems asmenims, siekiant sumažinti asmenų daromų administracinių nusižengimų geležinkelių transporto srityje skaičių.

Be to, analizuojant ANK įtvirtintų administracinių nusižengimų geležinkelių transporto srityje sudėtis, nustatyta, kad dalis jų dubliuoja kituose ANK straipsniuose įtvirtintas sudėtis. ANK projektu yra siūloma pavesti administracinę atsakomybę už nusižengimus taikyti tiems viešojo administravimo subjektams, kurie pagal kompetenciją taiko atsakomybę už panašius ANK nustatytus administracinius nusižengimus, arba panaikinti administracinę atsakomybę už tam tikras veikas, kai ji nustatyta netikslingai.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Baudžiamosios justicijos grupės (grupės vadovė – Simona Mesonienė, tel. 8 (618) 51147, el. paštas simona.mesoniene@tm.lt) vyresnysis patarėjas Germanas Politika tel. 8 (602) 56238, el. paštas germanas.politika@tm.lt, patarėja Sonata Gendvilaitė, el. paštas sonata.gendvilaite@tm.lt, tel. 8 (645) 79296; Korupcijos prevencijos ir vidaus tyrimų skyriaus vyr. specialistė Dovilė Baroli, tel. 8 (600) 37621, el. paštas dovile.baroli@tm.lt; Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos

Vandens ir geležinkelių transporto politikos grupės (vadovas – Vidmantas Tamulis, tel. 239 3888, el. paštas vidmantas.tamulis@sumin.lt) patarėja Monika Žilinskaitė-Veželienė (tel. 239 3997, el. paštas monika.zilinskaite@sumin.lt).

3. Dabartinis įstatymų projektuose aptartų teisinių santykių reguliavimas

I.

1. Šiuo metu ANK nenumato galimybės atlikti procesinių veiksmų ar dalyvauti bylos nagrinėjime naudojantis informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis (per vaizdo konferencijas).

2. Šiuo metu suėjusi nutarimo skirti baudą vykdymo senatis (kuri yra nustatyta ANK 672 straipsnio 3 dalyje) nėra įtraukta į ANK 671 straipsnio 1 dalyje nustatytą nutarimų skirti baudą vykdymo nutraukimo pagrindų sąrašą, ir tai iš esmės yra teisinio reguliavimo spraga, sudaranti prielaidas skirtingam teisės normų interpretavimui.

3. Šiuo metu ANK 676 straipsnio 3 dalis nustato pareigą antstoliui per vienus metus nuo nutarimo skirti baudą pateikimo antstoliui neradus asmens turto ir (ar) lėšų, iš kurių galima būtų priverstinai išieškoti baudą, grąžinti mokesčių administratoriui sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo su žyma, kad išieškojimas negalimas. VMI apie šią aplinkybę praneša institucijai, kuri priėmė nutarimą administracinio nusižengimo byloje, o ši savo nutarimu ir pažeidėjo sutikimu (jei nutarimą priėmė teismas sutikimo nereikia) pakeičia baudą viešaisiais darbais. ANK 676 straipsnio 6 dalis nustato, kad nesumokėta bauda ar jos dalis gali būti pakartotinai perduota antstoliui priverstinai išieškoti tik tuo atveju, kai administracinio nusižengimo byloje klausimas dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais buvo išspręstas neigiamai ar asmeniui paskirti viešieji darbai buvo atkeisti į baudą.

4. ANK 584 straipsnyje nustatyta, kad kai administracinė atsakomybė traukiamas asmuo ir nukentėjusysis yra nepilnamečiai arba dėl fizinių ar psichinių trūkumų negali patys pasinaudoti savo teisėmis administracinių nusižengimų bylose, jų interesams turi teisę atstovauti jų atstovai pagal įstatymą. Tačiau, neaišku, kas turėtų atstovauti vaikui, ar globojamam asmeniui, kai jų teisėti interesai nesutampa su tėvų ar globėjų interesais.

5. Pagrindai, kuriems esant administracinių nusižengimų teiseną negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta, nustatyti ANK XXIX skyriuje „Administracinių nusižengimų teisenos pradžia ir administracinių nusižengimų tyrimas“, ANK 591 straipsnyje.

6. PAĮ nustato esminius pranešėjų apsaugos principus, įtvirtina pagrindines priemones, garantuosiančias, kad pranešėjai būtų apsaugoti, skatinami ir jiems būtų teikiamos įstatyme numatytos pagalbos priemonės. Tačiau kituose teisės aktuose trūksta nuostatų, tiesiogiai skirtų pranešėjams teikiamoms garantijoms užtikrinti, PAĮ nuostatoms veiksmingai įgyvendinti.

PAĮ 15 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad pranešėjai, dalyvavę darant pažeidimus ir apie tai šio įstatymo nustatyta tvarka pranešę kompetentingai institucijai, teisės aktų nustatyta tvarka gali būti atleidžiami nuo atsakomybės už dalyvavimą darant šiuos pažeidimus.

Pažymėtina, kad PAĮ 15 straipsnis neišskiria konkrečių pažeidimų pobūdžio „Pranešėjai, dalyvavę darant pažeidimus ir apie tai šio įstatymo nustatyta tvarka pranešę kompetentingai institucijai, teisės aktų nustatyta tvarka gali būti atleidžiami nuo atsakomybės už dalyvavimą darant šiuos pažeidimus“. Pažeidimo sąvoka apibrėžiama PAĮ 2 straipsnio 7 dalyje, nurodant, kad pažeidimas yra „įstaigoje galbūt rengiama, daroma ar padaryta nusikalstama veika, administracinis nusižengimas, tarnybinis nusižengimas ar darbo pareigų pažeidimas, taip pat šiurkštus privalomų profesinės etikos normų pažeidimas, mėginimas nuslėpti minėtą pažeidimą ar kitas grėsmę viešajam interesui keliantis arba jį pažeidžiantis teisės pažeidimas, apie kuriuos informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo sužino iš savo turimų ar turėtų tarnybos, darbo ar sutartinių (konsultavimo, rangos, subrangos, stažuotės, praktikos, savanoriškos veiklos ir pan.) santykių su šia įstaiga arba įdarbinimo ar kitų iki sutartinių santykių metu“.

PAĮ 3 straipsnis reglamentuoja sritis, kuriose galimai padaryti pažeidimai yra PAĮ objektas. Pažymėtina, kad PAĮ 3 straipsnyje nurodytas sričių sąrašas nėra baigtinis. Vertinant

sistemiškai, PAĮ 15 straipsnis numato galimybę atleisti nuo atsakomybės dėl visų pažeidimų, nurodytų PAĮ 3 straipsnio 5 dalyje, padarytų bet kurioje iš sričių, nurodytų PAĮ 3 straipsnio 2 dalyje. PAĮ 15 straipsnyje numatyta, kad pranešėjas gali būti atleistas nuo atsakomybės už pažeidimus teisės aktų nustatyta tvarka. Tai blanketinė teisės norma, nukreipianti į kitus teisės aktus, kuriuose reglamentuota atleidimo nuo atsakomybės galimybė.

Šiuo metu galiojančio ANK 21¹ straipsnyje, kaip viena iš būtinųjų pranešėjo atleidimo nuo administracinės atsakomybės sąlygų, numatyta tai, kad pranešėju pripažintas asmuo, padaręs administracinį nusižengimą, atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės tik tuo atveju, jeigu jis aktyviai padėjo išaiškinti *kito* asmens padarytą *administracinį nusižengimą*. Į ANK 21¹ straipsnio taikymo sritį nepatenka atvejai, kai pranešėjas, padaręs administracinį nusižengimą, aktyviai padeda išaiškinti kito asmens padarytą *nusikalstamą veiką*. T. y. ANK nenustatytas atleidimas nuo atsakomybės, jeigu pranešėjas padėjo išaiškinti kito asmens padarytą nusikalstamą veiką, todėl nesant atleidimo nuo tokios atsakomybės yra sunku pasiekti PAĮ nustatytus tikslus.

Šiuo metu galiojančios ANK nuostatos nesudaro galimybių pilna apimtimi taikyti PAĮ 15 straipsnio nuostatas, t. y. pranešėjas, dalyvavęs darant nusikalstamas veikas ir apie tai pranešęs PAĮ nustatyta tvarka kompetentingai institucijai (Lietuvos Respublikos prokuratūrai), neturėtų galimybės būti atleistas nuo atsakomybės už dalyvavimą darant minėtas veikas. Būtinios atleidimo nuo administracinės atsakomybės sąlygos yra, pirma, jis pripažintas pranešėju pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą, antra, prisipažino padaręs administracinį nusižengimą, trečia, aktyviai padėjo išaiškinti kito asmens padarytą *administracinį nusižengimą*, ir ketvirta, administracinis nusižengimas, kurį asmuo padėjo išaiškinti, dėl savo pobūdžio laikytinas pavojingesniu už jo paties padarytą administracinį nusižengimą.

Apibendrinant galima teigti, kad galiojantis teisinis reglamentavimas nenumato pakankamai veiksmingų priemonių, kurios leistų tinkamai taikyti PAĮ 15 straipsnį suteikti pranešėjui tiek viešąjį interesą, tiek ir jo paties interesus atitinkančias nuolaidas.

II.

1. Dėl ANK 373 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

1.1. Dėl ANK 373 straipsnio 1 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 373 straipsnio 1 dalyje yra nustatytos tokios veikų sudėtys: 1) „Šiukšlių ir kitų daiktų išmetimas iš geležinkelių riedmenų, <...>“ ir 2) „<...> teisės būti pavojingojoje geležinkelio zonoje neturinčių asmenų vaikščiojimas, važinėjimas geležinkelio keliais ar buvimas pavojingojoje geležinkelio zonoje tam nenustatytoje vietoje <...>“. Už šiuos administracinius nusižengimus gali būti skiriama bauda nuo 60 iki 140 eurų, baudos vidurkis – 100 eurų.

ANK 373 straipsnio 1 dalyje numatyti administraciniai nusižengimai, atsižvelgiant į teisės normų saugomas vertybes, padarinius ir pavojingumą, yra skirtingi. Neteisėtas asmenų buvimas pavojingojoje geležinkelio zonoje kelia grėsmę jų pačių gyvybei ir sveikatai bei eismo saugai. Šiukšlinimas geležinkeliuose, visų pirma, yra nepriimtinas dėl neigiamo poveikio aplinkai ir tik tam tikrais atvejais gali sukelti grėsmę eismo saugai (pavyzdžiui, išmetus didžiagabaritį daiktą iš geležinkelių riedmenų).

ANK 373 straipsnio 1 dalyje nurodytas nusižengimas – „<...> teisės būti pavojingojoje geležinkelio zonoje neturinčių asmenų vaikščiojimas, važinėjimas geležinkelio keliais ar buvimas pavojingojoje geležinkelio zonoje tam nenustatytoje vietoje <...>“ veikos sudėtimi ir pavojingumu yra panašus į ANK 460 straipsnio 1 dalyje nustatytą pažeidimą – „Antžeminių ir požeminių komunikacijų klojimas, kasinėjimo ir bet kokių statybos darbų vykdymas automobilių kelių juostose ir kelių apsaugos zonose, tarp jų sankryžų ir nuvažų įrengimas, medžiagų ir krovinių sandėliavimas, nesuderinus nustatyta tvarka, važinėjimas kelio šlaitais, <...>“, t. y. abiem atvejais asmenys neteisėtai atsiduria gyvybei ir sveikatai pavojingose vietose. Minimalus baudos dydis už ANK 373 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusižengimą yra 60 eurų, o už ANK 460 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusižengimą – 90 eurų.

Remiantis ANK 589 straipsnio 63 punktu, administracinę atsakomybę už visus ANK 373 straipsnyje nustatytus nusižengimus yra pavesta taikyti tik Lietuvos transporto saugos

administracijos (toliau – LTSA) ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) pareigūnams.

1.2. Dėl ANK 373 straipsnio 2 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 373 straipsnio 2 dalyje nustatyta veikos sudėtis: „Neteisėtas važiavimas traukiniais, įlipimas ir išlipimas važiuojant traukiniui, važiavimas ant vagonų laiptelių ir stogų <...>“. Už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 30 iki 110 eurų, baudos vidurkis – 70 eurų. Taigi už ANK 373 straipsnio 2 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą yra taikomos šiek tiek mažesnės baudos nei už draudimo asmenims, neturintiems teisės būti pavojingoje geležinkelio zonoje, vaikščioti, važinėti geležinkelio keliais ar būti pavojingoje geležinkelio zonoje tam nenustatytose vietose pažeidimą (ANK 373 straipsnio 1 dalis). Abu paminėti administraciniai nusižengimai pavojingumu nesiskiria – pirma, asmuo, nesilaikantis draudimo važiuoti traukiniu keleiviams neskirtose vietose ar be pateisinamos priežasties būti pavojingoje geležinkelio zonoje, kelia pavojų savo sveikatai ir gyvybei, antra, dėl savo neteisėtų veiksmų gali sutrikdyti geležinkelių transporto eismą ir sukelti pavojų eismo saugai.

1.3. Dėl ANK 373 straipsnio 3 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 373 straipsnio 3 dalyje nustatytos veikų sudėtys:

1) „Daiktų, dėl kurių gali sutrikti geležinkelių transporto eismas, dėjimas ant geležinkelių infrastruktūros objektų, <...>“ ir

2) „<...> geležinkelių infrastruktūros objektų, geležinkelių riedmenų ir konteinerių tyčinis gadinimas <...>“. Už šiuos administracinius nusižengimus gali būti skiriama bauda nuo 140 iki 300 eurų, baudos vidurkis – 220 eurų.

Pirmasis ANK 373 straipsnio 3 dalyje nustatytas nusižengimas – „Daiktų, dėl kurių gali sutrikti geležinkelių transporto eismas, dėjimas ant geležinkelių infrastruktūros objektų, <...>“ yra susijęs su galimu pavojumi eismo saugai, o administracinė atsakomybė taikytina nepriklausomai nuo to, ar buvo sukurta žala.

Antrasis ANK 373 straipsnio 3 dalyje nustatytas nusižengimas – „<...> geležinkelių infrastruktūros objektų, geležinkelių riedmenų ir konteinerių tyčinis gadinimas <...>“ yra labiau susijęs su geležinkelių infrastruktūros valdytojo, geležinkelių riedmenų naudotojo, konteinerių savininko turto apsauga ir atsakomybė kyla, esant žalai – apgadintiems geležinkelių infrastruktūros objektams, geležinkelių riedmenims, konteineriams. ANK 115 straipsnyje yra nustatyta administracinė atsakomybė už tyčinį turto niokojimą – „Tyčinis turto sunaikinimas ar sugadinimas, kai nukentėjusiajam padaryta žala neviršija trijų bazinių bausmių ir nuobaudų dydžių, <...>“ užtraukia baudą nuo 50 iki 750 eurų, baudos vidurkis – 400 eurų. Jeigu nukentėjusiajam padaryta žala viršija trijų bazinių bausmių ir nuobaudų dydžius, asmeniui kyla baudžiamoji atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 187 straipsnio 1 dalį („Tas, kas sunaikino ar sugadino svetimą turtą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.“) arba 3 dalį („Tas, kas sunaikino ar sugadino nedidelės vertės svetimą turtą, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.“). Taigi atsakomybė už tyčinį turto niokojimą yra visiškai reglamentuota ANK 115 straipsnyje ir BK 187 straipsnyje.

1.4. Dėl ANK 373 straipsnio pavadinimo

ANK 373 straipsnio pavadinimas yra toks: „Geležinkelių transporto eismo saugos bendrųjų reikalavimų pažeidimas“, ANK 375 straipsnio – „Geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas“, todėl neaišku, kuo skiriasi ANK 373 ir 375 straipsniuose nustatyti administraciniai nusižengimai.

2. Dėl ANK 374 straipsnio 1 dalyje ir ANK 484 straipsnio 1 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 374 straipsnio 1 dalyje nustatytos veikų sudėtys: 1) „Rūkymas arba alkoholinių gėrimų vartojimas tam nenustatytose vietose vietinio ir tarptautinio susisiekimo traukiniuose (taip pat nenurodytose geležinkelio krovinių rajono vietose), <...>“, 2) „<...> kibimas prie keleivių ir kiti viešąją tvarką ir keleivių rimtį pažeidžiantys veiksmai (triukšmavimas, garsus dainavimas arba grojimas muzikos instrumentais ar kitokiais garsiniais aparatais), <...>“, 3) „<...> važiavimas

traukiniuose nešvariais drabužiais, kurie gali sutepti vagonų vidaus apdailą ar keleivių drabužius, <...>“, 4) „<...> šiukšlinimas traukiniuose ir geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose <...>“. Už šiuos administracinius nusižengimus gali būti skiriama bauda nuo 10 iki 14 eurų, baudos vidurkis – 12 eurų.

Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje rūkyti (vartoti tabaką, tabako gaminius, su tabako gaminiiais susijusius gaminius) draudžiama „<...> visų rūšių viešajame transporte, išskyrus *tolimojo susisiekimo traukinius, kuriuose turi būti numatyti atskiri vagonai nerūkantiems ir rūkantiems*“. Taigi ANK 374 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis – „Rūkymas tam nenustatytoje vietoje vietinio ir tarptautinio susisiekimo traukiniuose (taip pat nenurodytoje geležinkelio krovinių rajono vietoje), <...>“ yra nesuderinta su Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo nuostatomis ir netiksli.

Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje vartoti alkoholinius gėrimus draudžiama „<...> visų rūšių viešajame transporte, išskyrus *tarptautinio susisiekimo traukinius, siaurojo geležinkelio traukinius ir laivus, kuriuose yra atskirai įrengtos viešojo maitinimo vietos, taip pat orlaivius, skrendančius už Lietuvos Respublikos ribų*, <...>“. Vadinasi, ANK 374 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis – „<...> alkoholinių gėrimų vartojimas *tam nenustatytoje vietoje vietinio ir tarptautinio susisiekimo traukiniuose (taip pat nenurodytoje geležinkelio krovinių rajono vietoje)*, <...>“ yra nesuderinta su Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatomis ir netiksli. ANK 484 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta tokia veikos sudėtis: „Alkoholinių gėrimų ir kitų naudojant spiritą pagamintų svaigalų gėrimas <...> visų rūšių viešajame transporte, <...>“ taip pat nesuderinta su Alkoholio kontrolės įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostata, kad draudimas vartoti alkoholinius gėrimus nėra taikomas tarptautinio susisiekimo traukiniuose, siaurojo geležinkelio traukiniuose ir laivuose, kuriuose yra atskirai įrengtos viešojo maitinimo vietos, taip pat orlaiviuose, skrendančiuose už Lietuvos Respublikos ribų.

ANK 481 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta tokia veikos sudėtis: „Necenzūriniai žodžiai ar gestai viešosiose vietose, įžeidžiamas kibimas prie žmonių, kiti tyčiniai veiksmai, kuriais siekiama pažeisti viešąją tvarką ir žmonių rimtį, <...>“. Taigi ANK 374 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis – „<...> kibimas prie keleivių ir kiti viešąją tvarką ir keleivių rimtį pažeidžiantys veiksmai <...>“ dubliuoja sudėtį, nustatytą ANK 481 straipsnio 1 dalyje. Atsakomybę už ANK 481 straipsnio 1 dalyje nustatytus nusižengimus yra įgaliota taikyti, be kita ko, policija (ANK 589 straipsnio 49 punktas) ir VSAT (ANK 589 straipsnio 55 punktas).

ANK 374 straipsnio 1 dalyje nurodytas nusižengimas – „<...> važiavimas traukiniuose nešvariais drabužiais, kurie gali sutepti vagonų vidaus apdailą ar keleivių drabužius, <...>“ veikos sudėtimi ir pavojingumu yra panašus į ANK 439 straipsnio 1 dalyje nustatytą pažeidimą – „<...> važiavimas autobusu arba troleibusu nešvariais drabužiais, kurie gali sutepti autobuso, troleibuso vidaus apdailą ar keleivių drabužius, <...>“.

Atsakomybė už šiukšlinimą traukiniuose ir geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose yra 8 kartus mažesnė, nei taikoma bauda už šiukšlių ir kitų daiktų išmetimą iš geležinkelių riedmenų (ANK 373 straipsnio 1 dalis), nors tai pavojingumu ir sukeliama padariniais panašūs nusižengimai.

ANK 366 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta administracinė atsakomybė už savivaldybių tarybų patvirtintų tvarkymo ir švaros taisyklių pažeidimus, o ANK 367 straipsnio 1 dalyje – atsakomybė už savivaldybių tarybų patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimus. Minėtose savivaldybių tarybų tvirtinamose taisyklėse yra draudimai šiukšlinti, mėtyti nuorūkas, teršti atliekomis savivaldybės miestų¹ ir bendrojo naudojimo² teritorijose. Už šiukšlinimą savivaldybių

¹ Pavyzdžiui, Tvarkymo ir švaros taisyklių, patvirtintų 2011 m. lapkričio 23 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-326 „Dėl Tvarkymo ir švaros taisyklių tvirtinimo“, 15.1 papunktis, Kauno miesto tvarkymo ir švaros taisyklių, patvirtintų Kauno miesto savivaldybės 2014 m. lapkričio 6 d. sprendimu Nr. T-559 „Dėl Kauno miesto tvarkymo ir švaros taisyklių patvirtinimo“, 25.8, 25.9, 25.13 ir kt. 25 punkto papunkčiai, Klaipėdos miesto tvarkymo ir

administracijų viešosios tvarkos pareigūnai (ANK 589 straipsnio 82 punktas) administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui gali skirti įspėjimą arba baudą nuo 20 iki 140 eurų (baudos vidurkis 80 eurų), o padarius nusižengimą pakartotinai – baudą nuo 140 iki 600 eurų (baudos vidurkis 370 eurų). ANK 374 straipsnio 1 dalis, kurioje numatyta atsakomybė už šiukšlinimą geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose, yra specialioji teisės norma. Taigi, nors šiukšlinimas geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose yra šiukšlinimas įprastine reikšme taip pat, kaip šiukšlinimo veiksmai, nurodyti savivaldybių tarybų patvirtintose tvarkymo ir švaros taisyklėse, savivaldybių administracijų viešosios tvarkos pareigūnai neturi įgaliojimų patraukti asmenis administracinę atsakomybę, išaiškinę šiukšlinimo geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose veiką. Kaip jau minėta, atsakomybę už ANK 374 straipsnio 1 dalyje nustatytus nusižengimus taiko tik LTSA ir VSAT. Be to, minimalios baudos dydis už ANK 374 straipsnyje nustatytus nusižengimus yra perpus mažesnis nei baudos, taikomos už ANK 366 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusižengimą, minimalusis dydis.

3. Dėl ANK 375 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės ir ANK 12 straipsnyje nustatyto mažai pavojingų veikų sąrašo

ANK 375 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis: „Geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 20 iki 50 eurų, baudos vidurkis – 35 eurai), ANK 375 straipsnio 2 dalyje – veikos sudėtis „Geležinkelių transporto riktą sukėlus geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 60 iki 200 eurų, baudos vidurkis – 130 eurų), o ANK 375 straipsnio 3 dalyje – veikos sudėtis „Geležinkelių transporto eismo įvykį sukėlus geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 90 iki 300 eurų, baudos vidurkis – 195 eurai).

ANK 375 straipsnio 1 dalyje nurodyta veika yra įtraukta į ANK 12 straipsnyje nustatytą administracinių nusižengimų, kurie gali būti pripažinti mažai pavojingomis administracinio nusižengimo požymių turinčiomis veikomis, sąrašą.

3.1. Dėl ANK 375 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytos administracinės atsakomybės

Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 30 dalyje nustatyta, kad geležinkelių transporto riktas (toliau – riktas) – tai „<...> nepageidaujamas arba netyčinis netikėtas įvykis, išskyrus katastrofas arba eismo įvykius, turintis arba galintis turėti neigiamą įtaką eismo saugos kontrolei ar eismo saugos valdymui.“ Palyginimui, vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 25 dalimi, geležinkelių transporto eismo įvykis (toliau – eismo įvykis) – tai „<...> nepageidaujamas arba netyčinis netikėtas įvykis arba tam tikra tokių įvykių seka, sukeliantys mažesnio masto nei geležinkelių transporto katastrofa žalingus padarinius.“ Taigi, pirma, riktą gali sukelti tik geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas, padarytas netyčia, antra, riktas – tai įvykis, nesukėlus žalos, tik pavojų eismo saugai. ANK 375 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusižengimo atveju realios žalos taip pat gali nebūti, kadangi atsakomybė nustatyta tiesiog už eismo saugos reikalavimų pažeidimą.

švaros taisyklių, patvirtintų 2017 m. liepos 27 d. Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T2-185 „Dėl Klaipėdos miesto tvarkymo ir švaros taisyklių patvirtinimo“, 37.2 papunktis.

² Bendrojo naudojimo teritorija – vieša teritorija, skirta vietovės gyventojų poreikiams tenkinti (parkai, skverai, aikštės, gatvės, pėsčiųjų takai, poilsiavietės, kiemai, kapinės, viešojo naudojimo automobilių stovėjimo aikštelės, viešojo transporto stotelės ir t. t.), kuri nėra išnuomota arba suteikta kitiems asmenims, arba jų valdoma nuosavybės teise. (Vilniaus rajono savivaldybės tvarkymo ir švaros taisyklių, patvirtintų 2017 m. kovo 31 d. Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimu T3-127 „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės tvarkymo ir švaros taisyklių patvirtinimo“, 5.2 papunktis). Šiukšlinimas bendrojo naudojimo teritorijose yra uždraustas Vilniaus rajono savivaldybės tvarkymo ir švaros taisyklių 47.9 papunktyje, Kauno rajono savivaldybės teritorijos tvarkymo ir švaros taisyklių, patvirtintų Kauno savivaldybės tarybos 2018 m. spalio 25 d. sprendimu Nr. TS- 18-11774 „Dėl Kauno rajono savivaldybės teritorijos tvarkymo ir švaros taisyklių patvirtinimo“, 4.71 papunktyje ir kt.

Kitose transporto srityse administracinė atsakomybė už eismo saugos taisyklių pažeidimą, sukėlusį įvykį, prilygstantį riktui ar pagal požymius panašų į riktą, nenustatyta.

3.2. *Dėl ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės*

Remiantis Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2003 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. 3-79 „Dėl Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto atitinkamo aprašo 6 punktu, „saugos tyrimų vadovas priskiria įvykį, įvykusį geležinkelių infrastruktūroje, eismo įvykiui, jeigu jis atitinka Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 25 dalyje nustatytus eismo įvykio požymius (t. y. „nepageidaujamas arba netyčinis netikėtas įvykis arba tam tikra tokių įvykių seka, sukeliantys mažesnio masto nei geležinkelių transporto katastrofa žalingus padarinius“) ir riedant geležinkelių riedmenims: <...> 6.2. geležinkelių riedmenys susiduria su statiniais ar įrenginiais, šalia geležinkelio kelio ar ant jo esančiais laikiniais objektais (balastu, medžiais ar jų dalimis, gyvūnais ir kitais panašiais objektais), kai susidūrimas su laikiniais objektais sukelia *didelę žalą* geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai ir (ar) aplinkai, <...>“. Šiuo atveju didelė žala geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai ir (arba) aplinkai – *tai ne mažesnė kaip 150 000 eurų žala. (Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos aprašo 4.5 papunktis)*. Įvykis taip pat priskiriamas eismo įvykiui, jeigu: „<...> geležinkelių riedmenys kliudo asmenis, įskaitant atvejus, kai jie *sužalojami* objektu, atsiskyrusiu nuo traukinio ar geležinkelių riedmenų; <...>“ (Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos aprašo 6.5 papunktis).

Vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 28 dalimi, geležinkelių transporto katastrofa (toliau – katastrofa) – tai „<...> traukinių susidūrimas ar traukinių nuriedėjimas nuo bėgių, dėl kurių žūsta bent vienas asmuo ar sunkiai sužalojami penki ar daugiau asmenų arba padaroma didelė žala (geležinkelių transporto katastrofos, eismo įvykio ar rikto saugos tyrimų vadovo iš karto įvertinta ne mažesne kaip 2 milijonų eurų suma) geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai arba aplinkai, taip pat kitas tokias pačias pasekmes sukėles eismo įvykis, kurio poveikis eismo saugos kontrolei ar eismo saugos valdymui yra akivaizdus.“

Taigi ANK 375 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta administracinė atsakomybė už netyčiais veiksmais, pažeidžiant eismo saugos taisykles, sukeltą eismo įvykį, kurio metu yra sužalojama iki 5 asmenų arba padaroma nuo 150 000 eurų iki 2 000 000 eurų žala geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai ir (arba) aplinkai. Katastrofai priskiriami atvejai, kai netyčiais veiksmais yra sukeliamas eismo įvykis, kurio metu žūsta asmuo ar yra sužalojami 5 ir daugiau asmenų arba padaroma nuo 2 000 000 eurų žala geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai ir (arba) aplinkai.

Administracinė atsakomybė už eismo saugos taisyklių pažeidimą, sukėlusį katastrofą, ANK nėra nustatyta. Kitose transporto srityse administracinė atsakomybė už eismo saugos taisyklių pažeidimą, sukėlusį įvykį, analogišką katastrofai ar eismo įvykiui, nenustatyta. ANK 401 straipsnio 17 dalyje nustatyta atsakomybė už saugios laivybos reikalavimų pažeidimą, sukėlusį avariją, taip pat ANK 393 straipsnyje nustatyta atsakomybė už skrydžių saugos taisyklių pažeidimą, sukėlusį pavojingą incidentą. Avarijos ir pavojingo incidento požymiai sutampa su eismo įvykio požymiais tik iš dalies.

BK XVIII skyriuje yra nustatyta baudžiamoji atsakomybė tiek už nesunkų asmens sveikatos sutrikdymą, tiek už sužalojimą. BK 187 straipsnio 2 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už didelės vertės turto tyčinį sunaikinimą, o 188 straipsnio 2 dalyje – atsakomybė už turto sunaikinimą ar sugadinimą dėl neatsargumo, kuris padaromas pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles (tik esant nukentėjusio asmens skundui ar jo teisėto atstovo pareiškimui, ar prokuroro reikalavimui), BK XXXVIII skyriuje – baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus aplinkai. Taigi BK jau yra nustatyta atsakomybė už eismo įvykio (taip pat katastrofos) padarinių sukėlimą.

4. *Dėl ANK 376 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės*

ANK 376 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis: „Nustatytos geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ar riktų tyrimo tvarkos pažeidimas <...>“. 2021 m. kovo 29 d. priėmus susisiekimo ministro įsakymą Nr. 3-176 „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2003 m. vasario 20 d. įsakymo Nr. 3-79 „Dėl Pranešimų apie geležinkelių transporto katastrofas, eismo įvykius ir riktus teikimo, geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų tyrimo ir jų padarinių likvidavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ ir išdėsčius nauja redakcija Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos aprašą, neliko anksčiau galiojusios nuostatos, kad geležinkelių infrastruktūros valdytojas nuostatų nustatyta tvarka renka medžiagą apie geležinkelių transporto katastrofas, eismo įvykius ir riktus bei pateikia LTSA katastrofos, eismo įvykio ir rikto aktą. Geležinkelių infrastruktūros valdytojo veiksmus (tyrimo bei analizavimo procedūrų eigą), įvykus katastrofai, eismo įvykiui ir riktui, nusistato pats geležinkelių infrastruktūros valdytojas savo eismo saugos valdymo sistemoje (Geležinkelių transporto eismo saugos valdymo sistemų reikalavimų aprašo, patvirtinto susisiekimo ministro 2006 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 3-297 „Dėl Geležinkelių transporto eismo saugos valdymo sistemų reikalavimų aprašo patvirtinimo“, 11.17 papunktis).

5. Dėl ANK 377 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 377 straipsnyje nustatyta veikos sudėtis: „Mokymo pajėgumų teikimą geležinkelių infrastruktūros valdytojams, traukinio mašinistų mokymo ar egzaminavimo veiklą vykdančioms asmenims, geležinkelio įmonėms (vežėjams) ir kitoms įmonėms, kurios atlieka manevravimą ir (ar) važiuoja į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ir iš jos, reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimas <...>“. Atsakomybė už šį nusižengimą taikoma „<...> juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims <...>“.

Vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 10 straipsnio 1 dalimi, geležinkelių infrastruktūros valdytojai, kurie, remiantis Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodekso 3 straipsnio 10 dalimi, gali būti ne tik juridiniai, bet ir fiziniai asmenys, taip pat geležinkelio įmonės (vežėjai), kitos įmonės (juridiniai asmenys, kitos organizacijos, juridinių asmenų, kitų organizacijų filialai), kurios neįgijusios geležinkelio įmonės (vežėjo) licencijos naudojasi geležinkelių infrastruktūra, manevruodamos ir (ar) važiuodamos į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ar iš jos (toliau – kita įmonė), ir turinčios mokymo pajėgumus, privalo juos taip pat suteikti asmenims, vykdančioms fizinių asmenų, pageidaujančių dirbti darbą, tiesiogiai arba netiesiogiai susijusį su geležinkelių transporto eismu, fizinių asmenų, pageidaujančių atlikti krovinių krovimo ir tvirtinimo vagonuose darbų vadovų funkcijas, mokymo ir (ar) egzaminavimo veiklą.

6. Dėl ANK 378 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 378 straipsnyje nustatyta veikos sudėtis: „Geležinkelių posistemų naudojimas neturint leidimo <...>“. Atsakomybė už šį nusižengimą taikoma „<...> juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims <...>“. Už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 140 iki 300 eurų, baudos vidurkis – 220 eurų.

Vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 14–15 dalimis, 11 straipsnio 2 dalimi, geležinkelių posistemiai yra skirstomi į struktūrinius stacionariusius geležinkelių posistemius (geležinkelių infrastruktūros, energijos, geležinkelio kelio kontrolės, valdymo ir signalizacijos), struktūrinius mobiliuosius geležinkelių posistemius (geležinkelių riedmenų kontrolės, valdymo ir signalizacijos, geležinkelių riedmenų) ir funkcinčius geležinkelių posistemius (traukinių eismo organizavimo ir valdymo, geležinkelių techninės priežiūros, geležinkeliuose taikomų telematikos priemonių). Geležinkelių riedmenis sudaro vienas ar keli struktūriniai mobilieji geležinkelių posistemiai ir funkciniai geležinkelių posistemiai. Remiantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 11 straipsnio 5 dalimi, geležinkelių infrastruktūros valdytojai (fiziniai arba juridiniai asmenys) gali pradėti naudoti struktūrinius stacionariusius geležinkelių posistemius, kai jiems išduotas leidimas pradėti naudoti stacionariusius geležinkelių posistemius. Geležinkelių riedmenų naudotojai, kurie, vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 17 dalimi, yra geležinkelių riedmenų savininkai arba teisę naudoti geležinkelių riedmenis turintys fiziniai asmenys, geležinkelio įmonės (vežėjai), kitos įmonės,

naudojančios geležinkelių riedmenis pagal paskirtį, gali pateikti rinkai geležinkelių riedmenis, tik gavę leidimą pateikti rinkai geležinkelių riedmenis (geležinkelių riedmenų seriją) ar leidimą pateikti rinkai patvirtintą geležinkelių riedmenų tipą atitinkančius geležinkelių riedmenis (geležinkelių riedmenų seriją) (Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 11 straipsnio 6 dalis). Taigi ANK 378 straipsnyje nurodytą nusižengimą gali padaryti tiek juridinių asmenų vadovai ar kiti atsakingi asmenys, tiek fiziniai asmenys – geležinkelių infrastruktūros valdytojai, geležinkelių riedmenų naudotojai.

ANK 378 straipsnyje nurodytas nusižengimas – „<...> geležinkelių posistemų naudojimas neturint leidimo <...>“ veikos sudėtimi ir pavojingumu yra panašus į ANK 394 straipsnio 8 dalyje nustatytą pažeidimą – „Orlaivio skrydis valdomoje oro erdvėje be atitinkamo leidimo, kai leidimas reikalingas <...>“, kadangi lėktuvais ir traukiniais gali keliauti daug keleivių ir reikalavimo atlikti lėktuvo ar traukinio tinkamumo naudoti patikrą, kurios atlikimą oficialiai patvirtina leidimo išdavimas, nesilaikymas kelia didelę grėsmę saugai. Minimalus baudos dydis už ANK 394 straipsnio 8 dalyje nustatytą nusižengimą tik prasideda nuo 300 eurų, o maksimalus dydis – 550 eurų, baudos vidurkis – 425 eurai.

7. Dėl ANK 380 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 380 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis: „Netinkamai paženklintų geležinkelių riedmenų naudojimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 30 iki 50 eurų, baudos vidurkis – 40 eurų), ANK 380 straipsnio 2 dalyje – veikos sudėtis „Techniškai netvarkingų geležinkelių riedmenų naudojimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 60 iki 140 eurų, baudos vidurkis – 100 eurų), ANK 380 straipsnio 3 dalyje – veikos sudėtis „Geležinkelių riedmenų naudojimas neatlikus techninės priežiūros ar remonto <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 70 iki 140 eurų, baudos vidurkis – 105 eurai), ANK 380 straipsnio 4 dalyje – veikos sudėtis „Teisės aktų nustatyta tvarka neįregistruotų geležinkelių riedmenų naudojimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 150 iki 300 eurų, baudos vidurkis – 225 eurai), o ANK 380 straipsnio 5 dalyje – veikos sudėtis „Geležinkelių transporto eismo įvykį sukėlęs geležinkelių riedmenų reikalavimų pažeidimas <...>“ (už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 150 iki 300 eurų, baudos vidurkis – 225 eurai).

7.1. Dėl ANK 380 straipsnio 1, 3–4 dalyse nustatytos administracinės atsakomybės

Geležinkelių riedmenis registruoja geležinkelių riedmenų naudotojai³. Vadovaujantis 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/797 dėl geležinkelių sistemos sąveikos Europos Sąjungoje su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2020 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/700 (toliau – Sąveikos direktyva), 46 straipsnio 1 dalimi ir 2007 m. lapkričio 9 d. Komisijos sprendimo 2007/756/EB, kuriuo priimama bendra nacionalinio geležinkelių riedmenų registro specifikacija, kaip numatyta Direktyvų 96/48/EB ir 2001/16/EB 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse, su paskutiniais pakeitimais, padarytais Komisijos įgyvendinimo sprendimu (ES) 2018/1614, 4.1.1 punkto b) papunkčiu, geležinkelių riedmenys paženklinami po jų registracijos. Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 15 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinta geležinkelių riedmenų naudotojų pareiga užtikrinti jų naudojamų geležinkelių riedmenų atitiktį esminiems reikalavimams, o to paties straipsnio 8 dalyje – geležinkelių riedmenų naudotojų pareiga paskirti geležinkelių riedmenų techninį priežiūrėtoją. Apibendrinant galima teigti, kad ANK 375 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nustatyta geležinkelių riedmenų naudotojo – jų savininko ar teisėtai geležinkelių riedmenis pagal paskirtį naudojančio fizinio asmens, geležinkelio įmonės (vežėjo), kitos įmonės administracinė atsakomybė už geležinkelių riedmenų ženklinimo, naudojimo (techninės priežiūros ir remonto) bei įregistravimo reikalavimų nesilaikymą.

ANK 380 straipsnio 1, 3–4 dalyse nurodyti nusižengimai sudėtimi ir pavojingumu yra panašūs į nustatytus ANK 393 straipsnio 6 dalyje – „Nustatyta tvarka neįregistruoto orlaivio, orlaivio be atpažinimo ženklų arba su padirbtais atpažinimo ženklais naudojimas, galiojančio tinkamumo skraidyti pažymėjimo neturinčio orlaivio skrydžiai (išskyrus nustatyta tvarka

³ Geležinkelių riedmenų registravimo taisyklių, patvirtintų susisiekimo ministro 2005 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 3-71 „Dėl Geležinkelių riedmenų registravimo taisyklių patvirtinimo“, 3 punktas.

bandomuosius skrydžius atliekančius orlaivius), orlaivio, žinant, kad jis neatitinka tinkamumo skraidyti reikalavimų, naudojimas <...>“. Minimalus baudos dydis už ANK 394 straipsnio 6 dalyje nustatytus nusižengimus prasideda nuo 300 eurų, o maksimalus dydis – 450 eurų, baudos vidurkis – 375 eurai.

7.2. Dėl ANK 380 straipsnio 2 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

Geležinkelio įmonė turi nustatyti, ką reikia patikrinti ar išbandyti (pvz., duris, krovinį, stabdžius), kad būtų užtikrintas saugus traukinio išvykimas⁴. Geležinkelių riedmenų patikrinimus, prieš traukiniui išvykstant, atlieka traukinio mašinistas (Geležinkelių transporto eismo saugos valdymo sistemų reikalavimų aprašo I priedo 2.1.2–2.1.3 papunkčiai, 2.1.5 papunktis, 2.4 papunktis). Taigi ANK 375 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta traukinio mašinisto administracinė atsakomybė už techniškai netvarkingų (teisės aktų reikalavimų neatitinkančių) geležinkelių riedmenų valdymą ir šiuo aspektu veika skiriasi nuo ANK 375 straipsnio 3 dalyje nurodyto pažeidimo – „Geležinkelių riedmenų naudojimas neatlikus techninės priežiūros ar remonto <...>“.

7.3. Dėl ANK 380 straipsnio 5 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 380 straipsnio 5 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už geležinkelių riedmenų reikalavimų nesilaikymą, sukėlusį eismo įvykį, yra analogiška ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatyta administracinei atsakomybei už geležinkelių transporto eismo saugos reikalavimų nesilaikymą, sukėlusį eismo įvykį. Atitinkamų teisinių santykių teisinis reguliavimas apibūdintas šios aiškinamojo rašto dalies 3 punkte.

8. Dėl ANK 381 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 381 straipsnyje nustatyta veikos sudėtis: „Techniškai netvarkingos geležinkelių infrastruktūros naudojimas arba geležinkelių infrastruktūros naudojimas neatlikus jos techninės priežiūros <...>“. Už šį administracinį nusižengimą gali būti skiriama bauda nuo 60 iki 140 eurų, baudos vidurkis – 100 eurų.

Pažymėtina, kad vadovaujantis Geležinkelio statinių techninės priežiūros taisyklėmis, patvirtintomis susisiekimo ministro 2015 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. 3-88(1.5 E) „Dėl Geležinkelio statinių techninės priežiūros taisyklių patvirtinimo“, turi būti atliekama ne geležinkelių infrastruktūros, kuri vadovaujantis Geležinkelių transporto kodekso 3 straipsnio 9 dalimi yra ne tik geležinkelio keliai, kiti statiniai, bet ir geležinkelių infrastruktūros objektų užimama žemė, įranga ir įrenginiai, techninė priežiūra, tačiau geležinkelių infrastruktūros *statinių* techninė priežiūra. Už techninės priežiūros organizavimą yra atsakingas geležinkelių infrastruktūros statinio naudotojas – juridinis asmuo, kita organizacija, juridinio asmens, kitos organizacijos padalinys ar fizinis asmuo, teisėtu pagrindu valdantys geležinkelių infrastruktūrą (geležinkelių infrastruktūros valdytojas, kaip nustatyta Geležinkelių transporto kodekso 3 straipsnio 10 dalyje).

ANK 381 straipsnyje nustatyti nusižengimai „techniškai netvarkingos geležinkelių infrastruktūros naudojimas arba geležinkelių infrastruktūros naudojimas neatlikus jos techninės priežiūros“ sudėtimi ir pavojingumu yra panašūs į nustatytus ANK 380 straipsnio 2–3 dalyse: „Techniškai netvarkingų geležinkelių riedmenų naudojimas <...>“ ir „Geležinkelių riedmenų naudojimas neatlikus techninės priežiūros ar remonto <...>“. Už visus šiuos nusižengimus gali būti skiriamos iš esmės vienodo dydžio baudos.

9. Dėl ANK 382 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 382 straipsnyje nustatyta veikos sudėtis: „Traukinio mašinisto sertifikato išdavimas asmeniui, kuris neturi traukinio mašinisto pažymėjimo arba kurio pažymėjimas nebegalioja, arba asmeniui, kuris nelaikė ar neišlaikė geležinkelių infrastruktūros valdytojo ar geležinkelio įmonės (vežėjo) ar kitos įmonės, kuri atlieka manevravimą ir (ar) važiuoja į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ir iš jos, nustatytus reikalavimus atitinkančio egzamino, <...>“.

⁴ 2019 m. gegužės 16 d. Europos Komisijos reglamento (ES) 2019/773 dėl Europos Sąjungos geležinkelių sistemos traukinių eismo organizavimo ir valdymo posistemio sąveikos techninės specifikacijos, kuriuo panaikinamas Sprendimas 2012/757/ES, 4.2.3.3.1 papunktis.

Naujos redakcijos Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo⁵ 1 straipsnio 3 dalyje įmonės, kurios atlieka manevravimą ir (ar) važiuoja į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ir iš jos, yra nurodomos kaip „<...> kitos įmonės (juridiniai asmenys, kitos organizacijos, juridinių asmenų, kitų organizacijų filialai), kurios neįgijusios geležinkelio įmonės (vežėjo) licencijos naudojasi geležinkelių infrastruktūra, manevruodamos ir (ar) važiuodamos į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ar iš jos <...>“, t. y. šios aiškinamojo rašto dalies 5 punkte nurodyta kita įmonė.

10. Dėl ANK 421 straipsnio 1 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

ANK 421 straipsnio 1 dalyje nustatyta veikos sudėtis: „Važiavimas per geležinkelį tam neskirtose vietose, prieš geležinkelio pervažą praleisti traukinio sustojusių kitų transporto priemonių apvažiavimas, įvažiavimas į geležinkelio pervažą esant draudžiamam šviesoforo ar pervažos budėtojo signalui arba kai užtvaras yra nuleistas ar pradeda leisti, savavališkas užtvaro pakėlimas arba jo apvažiavimas, įvažiavimas į geležinkelio pervažą, kai už jos yra kliūtis, kuri verstų vairuotoją sustoti pervažoje, specialiai transportuoti neparengtų žemės ūkio, kelių, statybos ir kitų mašinų gabenimas per geležinkelio pervažą, kelio ženklo „Stop“, kuris pastatytas prieš geležinkelio pervažą, reikalavimo nesilaikymas <...>“. Už šiuos administracinius nusižengimus gali būti skiriama bauda nuo 180 iki 280 eurų, baudos vidurkis – 230 eurų.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir laukiami teigiami rezultatai

I.

1. ANK siūloma papildyti nauju 574¹ straipsniu, nustatančiu bendrus procesinių veiksmų atlikimo ir administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo nuotoliniu būdu pagrindus – kai neįmanoma užtikrinti administracinio nusižengimo tyrimo atlikimo ar administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimo ANK nustatyta įprasta tvarka (taigi ir specialiųjų režimų situacijų, – karantino, ekstremalios situacijos ir pan., metu ir kitais atvejais, kai neįmanoma užtikrinti asmens dalyvavimą), taip pat siekiant teisenos operatyvumo, ir pagrindines sąlygas – jei yra tam tinkamos techninės galimybės ir jeigu pagrįstai manoma, kad tokiu būdu administracinis nusižengimas bus ištirtas greičiau ir ekonomiškiau. Taigi technines galimybes dalyvauti procese nuotoliniu būdu turi turėti tiek institucija, tiek ir teismoje dalyvaujantis asmuo. Taip pat pabrėžiamas administracinių nusižengimų teisenos operatyvumo principas, kad prašymas atlikti veiksmą ar nagrinėti bylą per vaizdo konferencijas nepavirstų proceso vilkinimo instrumentu. Toks teisinis reguliavimas iš esmės atitinka BPK 8² straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą. Todėl siekiant išvengti teisės spragų ir turint omeny, kad administracinių nusižengimų bylas nagrinėja teismų baudžiamųjų skyrių teisėjai, ANK projekte siūloma nustatyti, kad informacinių ir elektroninių ryšių technologijų (per vaizdo konferencijas) panaudojimui administracinių nusižengimų teismoje *mutatis mutandis* taikomos BPK nuostatos. Šiuo bus išspręsti ir kiti klausimai – 1) sprendimų atlikti tyrimo veiksmą ar bylos nagrinėjimą nuotoliniu būdu formos – pareigūnas ne priima atskiro sprendimo, o tik informuoja teismoje dalyvaujančius asmenis (o teismas priima nutartį); 2) teismoje dalyvaujančio asmens sutikimo klausimas, pvz. žodinio nagrinėjimo metu asmens nesutikimas dalyvauti nagrinėjime nuotoliniu būdu yra lemiantis. Naujo, bendrus procesinių veiksmų ir administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo nuotoliniu būdu pagrindus nustatančio straipsnio (ANK 574¹ straipsnis) teisinis reguliavimas taip pat yra suderintas su šiuo metu Seime svarstomo ANK 627, 630, 661 ir 662 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-570 siūlomu administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo nuotoliniu būdu teismuose teisiniu reguliavimu. Taip pat ANK projekte siūloma atitinkamai papildyti ir kitus ANK straipsnius, suteikiant galimybę dalyvauti procese per vaizdo konferencijas atskiroms teismoje dalyvaujančių asmenų kategorijoms – administracinės atsakomybės traukiamam asmeniui (ANK 577 straipsnis), nukentėjusiajam (ANK 579 straipsnis), liudytojui (581 straipsnis), ekspertui ir specialistui (587 straipsnis), vertėjui (588 straipsnis). ANK

⁵ 2020 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo Nr. IX-1905 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-3424.

594 straipsnį siūloma papildyti nauja 2 dalimi, nustatančia specialų teisinį reguliavimą atliekant teismoje dalyvaujančio asmens apklausą nuotoliniu būdu per vaizdo konferencijas, o ANK 608 straipsnio 1 ir 4 dalis siūlytina papildyti nuostatomis, leidžiančiomis užtikrinti atsakomybės traukiamo asmens dalyvavimą nuotoliniu būdu surašant administracinio nusižengimo protokolą. ANK 616 straipsnis siūlomas papildyti nauja 4 dalimi, reglamentuojančia asmens dalyvavimą naudojantis informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis (per vaizdo konferencijas) administracinių nusižengimų bylos žodiniame nagrinėjime ne teismo tvarka: nustatyta pareiga daryti garso ir vaizdo įrašą, pabrėžiamas visų teismoje dalyvaujančių asmenų diskretiškumas. Naujas teisinis reguliavimas leistų vykdyti nusižengimų teiseną ir specialių režimų situacijų metu, o taip pat paspartinti procesą ir tais atvejais, kai asmuo teismoje dalyvaujančių asmenų atvykimas į instituciją bylos nagrinėjimui ar procesiniams veiksams atlikti yra apsunkintas ar neįmanomas. Tuo pačiu siūloma patikslinti ANK 616 straipsnio 3 dalį nustatant terminus, per kuriuos asmuo turi teisę pareikalauti žodinio nagrinėjimo institucijoje. Šis pakeitimas daromas siekiant išvengti piktnaudžiavimo procesu ir proceso vilkinimo.

2. ANK 671 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyti nutarimų skirti baudą vykdymo nutraukimo pagrindai, siūloma papildyti 4 punktu – nutarimo skirti baudą vykdymas nutraukiamas suėjęs nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo senačiai. Baudos išieškojimo nutraukimo teisinis mechanizmas numatytas kituose įstatymuose – Mokesčių administravimo įstatyme ir Civilinio proceso kodekse (ANK 675 straipsnio 1 dalis). Patikslinama, kad nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymą nutraukia ANK 673 straipsnyje nurodytos institucijos, t. y. nutarimą ne teismo tvarka priėmusi institucija (pareigūnas), o jei nutarimu yra paskirta bauda – tai Valstybinė mokesčių inspekcija prie FM (toliau – VMI).

Taip pat siūloma ANK 671 straipsnį papildyti 4 dalimi, kuri leistų asmens, kurio atžvilgiu priimtas nutarimas administracinio nusižengimo byloje, mirties atveju šio nutarimo vykdymą nutraukti automatiškai, gavus informaciją iš Gyventojų registro. Remiantis Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateikta informacija, jau dabar Administracinių nusižengimų registre yra sukurtas funkcionalumas, galintis automatiškai nutraukti nutarimo vykdymą asmens mirties atveju.

Kartu teikiamas lydimasis Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 14 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas. MAĮ 14 straipsnio 7 dalyje pateiktas MAĮ straipsnių, taikytinų baudoms už administracinius nusižengimus, sąrašas. Siūloma MAĮ straipsnių, kurie *mutatis mutandis* taikytini baudoms už administracinius nusižengimus, sąrašą papildyti nuorodą į MAĮ 93 straipsnio 1 dalies 8 punktą, kurioje nustatyta, kad mokestinė prievolė pasibaigia, kai suėjo mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo senaties terminas. Šiuo būtų nuosekliai laikomasi baudų už administracinius nusižengimus priverstinio vykdymo prilyginimo mokestinių nepriemokų priverstiniam vykdymui modelio, kuris buvo įdiegtas Lietuvos teisėje dar 2015 m. liepos 1 d., priėmus Įstatymą Nr. XII-601. Padarius siūloma MAĮ pakeitimą, VMI būtų sudaryta galimybė praktiškai taikyti priverstinio vykdymo senatį baudoms už administracinius nusižengimus ir priimti sprendimą pripažinti mokestinę prievolę pasibaigusią ir nurašyti ją iš apskaitos duomenų.

Be to, ANK projekte siūloma nustatyti, kad nutarimų administracinių nusižengimų bylose, priimtų iki 2015 m. liepos 1 d. pagal galiojusį Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą (toliau – ATPK) ir tebevykdomų teikiamo ANK projekto įsigaliojimo dieną, vykdymą vadovaujantis ANK 672 straipsnio 3 dalimi nutraukia institucija, priėmusi nutarimą, o jeigu nutarimą priėmė teismas – institucija, kurios pareigūnas surašė administracinio teisės pažeidimo protokolą. Būtent 2015 m. liepos 1 d. įsigaliojo Įstatymas Nr. XII-601, kuriuo buvo nustatytas nutarimų skirti baudą priverstinio vykdymo senaties terminas – penkeri metai ir teisė spręsti klausimus, susijusius su nutarimo skirti baudą vykdymu, perduota VMI. Iki 2015 m. liepos 1 d. ATPK nebuvo nustatyta nutarimo vykdymo senaties ir vykdymo senaties klausimai buvo sprendžiami pagal teismų praktiką. Teikiamo ANK projekto 26 straipsnio tikslas – suteikti galimybę institucijoms, kontroliuojančioms senų, iki 2015 m. liepos 1 d. priimtų ir iki šiol tebevykdomų nutarimų vykdymą nutraukti pritaikius ANK 672 straipsnio 3 dalyje nustatytą penkerių metų nutarimo skirti baudą priverstinio vykdymo senaties terminą.

3. ANK 675 straipsnyje siūloma atsisakyti administracinės atsakomybės traukiamo asmens sutikimo, kaip sąlygos institucijai pakeisti šiam asmeniui baudą viešaisiais darbais, tuo atveju, kai jis neturi turto ir pajamų, iš kurių būtų galima išieškoti baudą. ANK 676 straipsnyje, kaip sąlyga baudai pakeisti viešaisiais darbais išieškojimo stadijoje, siekiamas įtvirtinti pažeidėjo *prašymas*. Esamas reguliavimas, kai baudos pakeitimo viešaisiais darbais procedūros iniciatore turi būti institucija, priėmusi nutarimą, kuri privalo gauti asmens sutikimą baudos pakeitimui viešaisiais darbais, sudaro prielaidas asmenims vilkinti priverstinį baudos išieškojimą, piktnaudžiauti procesu, vengti šių procedūrų ir t. t. Todėl ANK projekte siūloma baudos pakeitimo viešaisiais darbais iniciatyvą priverstinio nutarimų skirti baudą vykdymo metu perduoti pačiam pažeidėjui. Pitarus siūlomam teisiniam reguliavimui, asmuo pats turės prašyti pakeisti jam paskirtą baudą viešaisiais darbais, jei tam yra pagrindas ir jis mano, kad tokiu būdu greičiau ir lengviau įvykdys nutarimą skirti baudą. Priešingu atveju bus tęsiamos išieškojimo iš lėšų ir turto procedūros. Šis ANK pakeitimas leis išvengti nereikalingų ir beprasmių teisinių procedūrų su tais pažeidėjais, kurie linkę vilkinti ar piktnaudžiauti vykdymo procesu, pvz., jų paieška, tam, kad būtų gautas sutikimas viešiesiems darbams.

Taip pat atsisakoma nereikalingų apribojimų vykdyti baudų išieškojimą, susijusių su viešųjų darbų institutu: siūloma pripažinti netekusia galios 676 straipsnio 6 dalį, nustatančią, kad nesumokėta bauda ar jos dalis gali būti pakartotinai perduota antstoliui priverstinai išieškoti tik tuo atveju, kai administracinio nusižengimo byloje klausimas dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais buvo išspręstas neigiamai ar asmeniui paskirti viešieji darbai buvo atkeisti į baudą; siūloma pripažinti netekusia galios ANK 675 straipsnio 3 dalies nuostatą, draudžiančią nesumokėtos baudos ar jos dalies mokėjimą išdėstyti dalimis asmeniui, kuris vengė atlikti to paties administracinio nusižengimo teismo jam paskirtus viešuosius darbus. Kartu siūloma išbraukti policiją iš institucijų, vykdančių nutarimus dėl baudų pakeitimo viešaisiais darbais, kadangi realiai policija nedalyvauja viešųjų darbų administracinės nuobaudos vykdyme, o šią funkciją atlieka savivaldybės ir jų subjektai.

ANK 676 straipsnio 3 dalyje siūloma atsisakyti vieno metų termino, kuriam suėjus antstolis, neradęs turto ir pajamų, iš kurių būtų galima išieškoti baudą, privalo grąžinti sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo mokesčių administratoriui. Atsižvelgiant į tai, kad teikiamu ANK projektu siūloma aiškiai nustatyti, kad suėjusi nutarimo skirti baudą vykdymo senatis yra pagrindas nutraukti nutarimo vykdymą, o baudos pakeitimas viešaisiais darbais nėra privalomas priverstinio nutarimo vykdymo procese, aptariamame vieno metų terminas praranda savo prasmę. Antstolis, stebėdamas asmens turtinę ir finansinę padėtį, turi turėti diskreciją ir pats spręsti, ar bus įmanoma ateityje išieškoti iš konkretaus pažeidėjo jam paskirtą baudą. Todėl, nepažeisdamas penkių metų nutarimo vykdymo senaties termino, jis galės grąžinti sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo mokesčių administratoriui ir vėliau, ir anksčiau nei po vieno metų.

Taip pat ANK projekte siūloma ANK 677 straipsnį pripažinti netekusiu galios, kaip nereikalingą ir iš esmės neveikiantį.

4. Siūlytina ANK 584 straipsnį papildyti nauja 2 dalimi, nustatančia, kad administracinio nusižengimo tyrimą atliekančio pareigūno, teismo ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančios institucijos sprendimu gali būti atsisakyta leisti atstovui pagal įstatymą dalyvauti procese kaip atstovui, jeigu tai prieštarautų nepilnamečio ar dėl fizininių ar psichinių trūkumų negalinčio pačiam pasinaudoti savo teisėmis asmens interesams ar pakenktų administracinei teisei. Tokiu atveju, taip pat kai nėra galimybės susisiekti su atstovu pagal įstatymą arba jo tapatybė nežinoma, nepilnamečiui atstovauti gali būti jo pasirinktas ir administracinio nusižengimo tyrimą atliekančio pareigūno, teismo ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančios institucijos pripažintas tinkamas atstovu asmuo. Jeigu nepilnametis nepasirinko kito asmens arba jo pasirinktas asmuo nėra tinkamas atstovauti nepilnamečiui, administracinio nusižengimo tyrimą atliekantis pareigūnas, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija, atsižvelgdama į

nepilnamečio interesus, paskiria kitą asmenį, galintį tinkamai atstovauti nepilnamečiui. Toks teisinis reguliavimas iš esmės atitinka BPK 53 straipsnio 3 dalį.

Taip pat, atsižvelgus į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.250 straipsnio 4 dalį, ANK 584 straipsnio 1 dalyje patikslintas galimų atstovų pagal įstatymą sąrašas.

5. ANK projekte siūloma ANK 591 straipsnį pripažinti netekusiu galios, o šio straipsnio nuostatas perkelti į ANK XXVII skyrių „Administracinių nusižengimų teisenos bendrosios nuostatos“, suteikiant 565¹ straipsnio numerį. Dėl šio pakeitimo tikslinami ANK 617, 619, 620, 621, 627, 644, 666 straipsniai. Tuo pačiu patikslinama ANK 565¹ straipsnio 1 punkto formuluočių.

6. Siekiant tinkamai įgyvendinti teikiamu ANK 21¹ straipsnio pakeitimo projektu siūlomą pranešėjams atleidimo nuo atsakomybės garantiją, būtina imtis tokių priemonių, kurios užtikrintų PAĮ 15 straipsnio tinkamą įgyvendinimą.

ANK 21¹ straipsnio pakeitimo projektu siūlomos nuostatos sudarytų galimybę tokį asmenį atleisti nuo administracinės atsakomybės ne tik tuo atveju, jeigu jis aktyviai padėjo išaiškinti *kito* asmens padarytą *administracinį nusižengimą*. Priėmus ANK projektą, į ANK 21¹ straipsnio taikymo sritį patektų ir atvejai, kai pranešėjas, padaręs administracinį nusižengimą, aktyviai padeda išaiškinti kito asmens padarytą *nusikalstamą veiką*. Tai reiškia, kad asmuo, apsisprendęs pranešti apie korupcinio pobūdžio pažeidimus, su kuriomis jis yra susijęs, bendradarbiaudamas jas atskleidžiant, nuo tokio viešąjį interesą atitinkančio sprendimo nebebus atgrasomas dėl jam pačiam gresiančios atsakomybės.

Esminė ANK 21¹ straipsnio taikymo sąlyga – asmens, kuris pretenduoja būti atleistas nuo administracinės atsakomybės, aktyvus padėjimas atskleisti *kitų* asmenų korupcinio pobūdžio pažeidimus. Tai reiškia, kad asmeniui, pretenduojančiam į atleidimą nuo administracinės atsakomybės pagal ANK 21¹ straipsnį, keliama daugiau reikalavimų. Skirtingai nei pastaruoju atveju, tam, kad asmuo būtų laikomas aktyviai padėjusiu atskleisti korupcinio pobūdžio pažeidimą, nepakanka pranešti šį faktą – asmuo turi bendradarbiauti su teisėsauga viso proceso metu ir aktyviai padėti išaiškinti *kito* asmens padarytą administracinį nusižengimą.

Atleidimas nuo administracinės atsakomybės yra teismo teisė, o ne pareiga. Net ir tuo atveju, kai situacija byloje formaliai atitinka ANK 21¹ straipsnio taikymo sąlygas, teismas gali kritiškai įvertinti asmens indėlį atskleidžiant nusikalstamas veikas ir tikruosius jo ketinimus ir atsisakyti atleisti jį nuo administracinės atsakomybės. Todėl siūlomas teisinis reglamentavimas leis aiškiau identifikuoti atvejus, kai pranešėjas yra iš tiesų vertas atleidimo nuo administracinės atsakomybės, o jam teikiamos nuolaidos atitinka viešąjį interesą.

Siekiant, kad siūlomomis nuostatomis nebūtų pasinaudota priešingai jų tikslams ir nebūtų sudarytos prielaidos pažeisti visuotinai pripažintą vertybių hierarchiją, ANK nėra keičiamos numatytos papildomos atleidimo nuo administracinės atsakomybės būtiniosios sąlygos.

II.

1. Dėl ANK 373 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

1.1. Dėl ANK 373 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytos administracinės atsakomybės

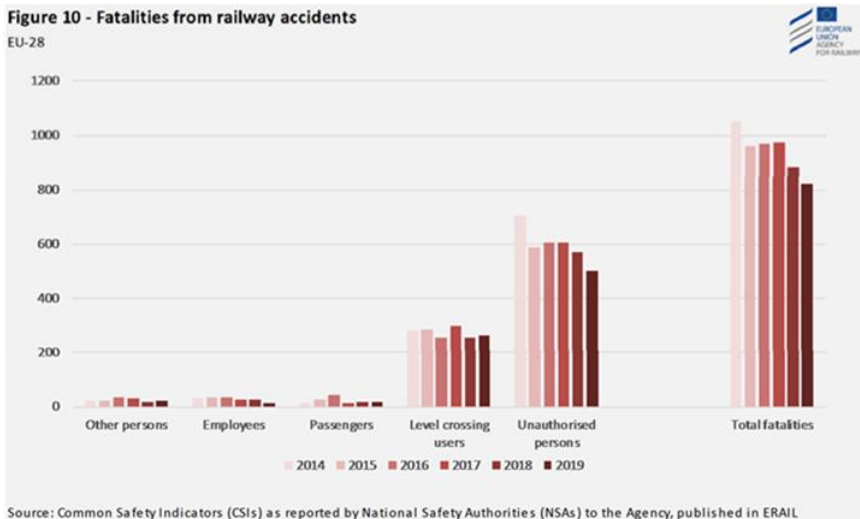
Atsižvelgiant į tai, kad ANK 373 straipsnio 1 dalyje nustatytų administracinių nusižengimų pavojingumas skiriasi, ANK projekto 3 straipsnio 1 ir 2 dalimis siūloma diferencijuoti administracinę atsakomybę, taikomą už šiukšlių išmetimą iš traukinio ar šiukšlinimą traukinyje ir neteisėtą asmenų buvimą pavojingojoje geležinkelio zonoje.

ANK projekto 3 straipsnio 1 dalyje siūloma normos dispozicija apima ANK 373 straipsnio 1 dalyje ir ANK 374 straipsnio 1 dalyje nurodytus nusižengimus: „Šiukšlių ir kitų daiktų išmetimas iš geležinkelių riedmenų, šiukšlinimas traukiniuose <...>“, skiriama tokio paties dydžio bauda kaip šiuo metu nustatyta už šiukšlių išmetimo iš geležinkelių riedmenų nusižengimą – nuo 60 iki 140 eurų (baudos vidurkis – 100 eurų). Administracinė atsakomybė už šiukšlių ir kitų daiktų išmetimą iš geležinkelių riedmenų sulyginama su administracine atsakomybe, taikoma už šiukšlinimą traukiniuose, nes tai pavojingumu ir sukeliama padariniais panašūs nusižengimai.

ANK projekto 3 straipsnio 2 dalyje siūloma normos dispozicija apima ANK 373 straipsnio 1 dalyje ir 2 dalyje nurodytus nusižengimus: „Ilipimas ir išlipimas važiuojant traukiniui, važiavimas

ant vagonų laiptelių ir stogų ir kitose tam neskirtose traukinio vietose, teisės būti pavojingojoje geležinkelio zonoje neturinčių asmenų buvimas pavojingojoje geležinkelio zonoje tam nenustatytose vietose <...>“, bauda nuo 90 iki 140 eurų (baudos vidurkis – 115 eurų). Šių nusizengimų pavojingumas nesiskiria, o ANK 373 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyti baudos dydžiai nedideli, kadangi su pažeidimu susiję materialiniai ir nematerialiniai nuostoliai yra gerokai didesni.

Eurostato duomenimis⁶, 2019 m. Europos Sąjungos valstybėse narėse įvyko 1516 didelių geležinkelių transporto eismo įvykių, 802 asmenys šiuose įvykiuose žuvo ir 612 asmenų buvo sunkiai sužeisti. 2019 m. didžiausia dalis – daugiau nei pusė (61 procentas) žuvusiųjų dideliuose eismo įvykiuose sudarė pašaliniai asmenys, t. y. asmenys, kurie neteisėtai buvo ant geležinkelių bėgių arba vadinamoje pavojingojoje geležinkelio zonoje. Ši tendencija, Europos Sąjungos geležinkelių agentūros (toliau – Agentūra) duomenimis⁷, vyrauja jau ne vienus metus (žr. 1 pav.).

1 pav.

2019 m. Lietuvoje įvyko 9 dideli eismo įvykiai, 4 asmenys juose žuvo, 5 buvo sužeisti⁸. 2020 m. fiksuota 10 didelių eismo įvykių, palyginti su 2019 m., žuvusių asmenų skaičius padidėjo iki 6, sunkiai sužeistų sumažėjo 1 asmeniu. Kaip ir nurodoma LTSA 2020 m. eismo saugos ataskaitoje⁹, pastaraisiais metais pastebimas situacijos stabilizavimasis – bendras didelių eismo įvykių skaičius toliau svyruoja apie 10 įvykių per metus.

Vis dėlto pagrindinė eismo saugos problema išlieka eismo įvykiai, susiję su pašaliniais asmenimis (pažeidėjais) ant geležinkelio bėgių. 2019 m. Lietuva ir Airija išsiskyrė iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių tuo, kad visi šiais metais geležinkeliuose žuvę ar sunkiai sužaloti asmenys sužalojimus patyrė dėl neteisėto buvimo pavojingojoje geležinkelio zonoje. 2020 m. ant geležinkelio bėgių žuvo 5 asmenys, sunkiai sužeisti – 3. Žuvusių ir sunkiai sužalotų asmenų skaičius Lietuvoje nėra didelis, tačiau ekonominis poveikis skaičiuojamas šimtais tūkstančių – 4 040 000 eurų žalos dėl asmenų žūčių, 697 818 eurų žalos dėl sunkiai sužalotų asmenų ir 11 024 eurų žalos, kurią dėl traukinių vėlavimų patyrė keleiviai ir (ar) krovinių siuntėjai (gavėjai) 2019 m.¹⁰ 2020 m. patirta 20 836 996 eurų žalos dėl asmenų žūčių, 2 006 834 eurų žalos dėl sunkiai sužalotų asmenų ir 318 771 euras žalos dėl traukinių vėlavimų¹¹.

⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Railway_safety_statistics_in_the_EU

⁷ https://www.era.europa.eu/sites/default/files/library/docs/annual-overview-safety-2021_en.pdf

⁸ <https://ltsa.lrv.lt/uploads/ltsa/documents/files/Eismo%20saugos%20ataskaita%202019.pdf>

⁹ <https://ltsa.lrv.lt/uploads/ltsa/documents/files/Eismo%20saugos%20ataskaita%202020.pdf>

¹⁰ Bendrieji saugos rodikliai už 2019 m. <https://ltsa.lrv.lt/lt/naudinga-informacija/gelezinkeliu-transporto-eismo-sauga-ir-saveika/saugos-ataskaita>

¹¹ Bendrieji saugos rodikliai už 2020 m. <https://ltsa.lrv.lt/lt/naudinga-informacija/gelezinkeliu-transporto-eismo-sauga-ir-saveika/saugos-ataskaita>

Išvengtos aukos vertė kiekvienais metais auga (palyginimui nuo 556 250 eurų 2007 m. iki 3 472 833 eurų 2020 m.)¹², o valstybė privalo saugoti kiekvieno asmens gyvybę.

Nerimą kelia AB „Lietuvos geležinkeliai“ Susisiekimo ministerijai pateikta informacija apie smarkiai išaugusį asmenų, išprašytų iš pavoingosios zonos, skaičių – 2019 m. išprašyti 222 asmenys, 2020 m. net 7609 asmenys, o per 2021 m. pirmuosius 5 mėnesius – jau 4172 asmenys.

Nepaisant vykdomų saugaus elgesio propagavimo kampanijų ir taikomų švietimo priemonių, skatinančių asmenų atsakingą požiūrį į saugaus elgesio taisyklių laikymąsi geležinkelių transporte, piniginės baudos ir toliau išlieka svarbi priemonė, sulaikanti asmenis nuo nusižengimų darymo bei galinčia paveikti asmenis, kad jie laikytųsi įstatymų reikalavimų. Pažymėtina, kad Naujojoje Zelandijoje atliktas asmenų elgesio tyrimas dėl neteisėto geležinkelio kelių kirtimo (angl. *trespassing*) parodė, kad bausmių taikymas pažeidėjams už neteisėtą elgesį, jiems kertant geležinkelio kelius, turėjo didelį poveikį teigiamiems elgesio pokyčiams ir sumažino pažeidimų skaičių daug labiau nei švietimas ar saugos kampanijos¹³. Reikšmingai didinti atsakomybę už neteisėto geležinkelio kelių kirtimą šiuo metu svarstoma Australijoje ir Kanadoje¹⁴.

Pažymėtina, kad daugumoje analizuotų¹⁵ Europos valstybių teisės aktuose yra nustatytos griežtos bausmės už neteisėtą buvimą pavoingojoje geležinkelio zonoje. Jungtinėje Karalystėje už neteisėtą geležinkelio kelio kirtimą gali būti taikoma apie 1163 eurų (£1000) bauda, Belgijoje – iki 1200 eurų (baudos vidurkis nuo 600 eurų), Estijoje – iki 400 eurų (baudos vidurkis nuo 200 eurų), Čekijoje – iki 390 eurų (baudos vidurkis nuo 195 eurų). Jungtinėje Karalystėje, Suomijoje, Danijoje už šį pažeidimą taip pat gresia laisvės atėmimo bausmė.

Neteisėtas važiavimas traukiniais, kuris turėtų būti suprantamas kaip važiavimas tam neskirtose traukinio vietose (ne važiavimo be bilieto nusižengimas, už kurį administracinė atsakomybė yra nustatyta ANK 442 straipsnio 1 dalyje), yra uždraustas beveik visose pasaulio šalyse ir sukelia problemų ne tik valstybėse, kuriose keliavimo geležinkeliais paklausa yra labai didelė, tačiau taip pat populiarius kaip pramoga (angl. *train-surfing*)¹⁶.

Remiantis AB „Lietuvos geležinkeliai“ duomenimis, neteisėto važiavimo atvejų skaičius auga: 2020 m. fiksuoti 62 atvejai, o per 2021 m. pirmuosius 5 mėnesius – 65 atvejai.

Latvijoje už neteisėtą važiavimą traukiniais taikomos baudos vidurkis yra 2,5 karto didesnis nei Lietuvoje, Estijoje – 4 kartus. Jungtinėje Karalystėje už šį nusižengimą gali būti skiriama apie 2326 eurų (£2000) bauda.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, ANK projekto 3 straipsnio 2 dalyje siūloma griežtinti administracinę atsakomybę ir už neteisėto buvimą pavoingojoje geležinkelio zonoje, ir neteisėto važiavimo traukiniais nusižengimą bei nustatyti minimalų baudos dydį – 90 eurų, t. y. tokį, koks yra nustatytas už panašų nusižengimą ANK 460 straipsnio 1 dalyje (automobilių kelio apsaugos zonos naudojimo sąlygų pažeidimas). Kadangi, remiantis LTSA pateiktais duomenimis, ANK 373 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusižengimo pakartotinumą atvejų nenustatoma, o vadovaujantis ANK 33 straipsnio 1 dalimi, pirmą kartą asmeniui padarius nusižengimą yra siūloma sumokėti pusę minimalios baudos, reali bauda asmenims didėtų nuo 30 eurų iki 45 eurų už neteisėtą buvimą pavoingojoje geležinkelio zonoje ir nuo 15 eurų iki 45 eurų už neteisėtą važiavimą traukiniais. Tikimasi, kad baudų didinimas paskatins atsakingesnį asmenų požiūrį į eismo ir savo pačių saugą.

1.2. Dėl ANK 373 straipsnio 3 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

¹² Susisiekimo ministerijos turimi Agentūros duomenys.

¹³ https://www.researchgate.net/publication/10775093_An_evaluation_of_four_types_of_railway_pedestrian_crossing_safety_intervention

¹⁴ Daugiau informacijos: <https://www.newswire.ca/news-releases/canadians-face-increased-fine-amounts-for-trespassing-onto-railway-property-and-interfering-with-the-safe-operations-of-the-railway-system-822017019.html>, <https://pta.wa.gov.au/news/media-statements/new-legislation-to-significantly-increase-rail-trespass-penalties>, <https://www.mediastatements.wa.gov.au/Pages/McGowan/2021/09/Rail-trespass-legislation-reintroduced-to-Parliament.aspx>

¹⁵ Analizės metu vertinti Latvijos, Estijos, Lenkijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos, Vokietijos, Čekijos, Graikijos, Airijos, Kroatijos, Jungtinės Karalystės, Belgijos, Slovakijos, Italijos, Vengrijos teisės aktai.

¹⁶ Daugiau informacijos: <https://www.surfertoday.com/surfing/what-is-train-surfing>

Siūloma panaikinti administracinio nusižengimo sudėtį „<...> geležinkelių infrastruktūros objektų, geležinkelių riedmenų ir konteinerių tyčinis gadinimas <...>“.

Administracinė atsakomybė už tyčinį turto gadinimą jau yra nustatyta ANK 115 straipsnyje ir BK 187 straipsnyje, o geležinkelių infrastruktūros objektai, geležinkelių riedmenys, konteineriai yra geležinkelių infrastruktūros valdytojų, geležinkelių riedmenų naudotojų, konteinerių savininkų – fizinių asmenų ir privačių juridinių asmenų turtas, jiems turi būti garantuojama ne mažesnė jų turto apsauga nei bet kurių kitų privačių subjektų turtui. Be to, ANK 373 straipsnio 3 dalyje nurodytas nusižengimas nėra tiesiogiai susijęs su eismo sauga, kadangi nustato atsakomybę už *tyčinį* objektų gadinimą – piktavališkais veiksmais sukeliama žalą objektų savininkui, tačiau nebūtinai grėsmę eismo saugai.

LTSA per pastaruosius 5 metus nėra nė karto skyrusi ANK 373 straipsnio 3 dalyje nustatytos baudos už geležinkelių infrastruktūros objektų, geležinkelių riedmenų ir konteinerių tyčinį gadinimą.

1.3. Dėl administracinę atsakomybę už ANK 373 straipsnio 2 dalyje nurodytus nusižengimus taikančių subjektų

Siekiant didesnio administracinio proceso operatyvumo ir ekonomiškumo, siūloma pakeisti ANK 589 straipsnio 49 punktą ir pavesti policijai taikyti administracinę atsakomybę už įlipimą ir išlipimą važiuojant traukiniui, važiavimą ant vagonų laiptelių, stogų ir kitose tam neskirtose traukinio vietose, teisės būti pavojeingoje geležinkelio zonoje neturinčių asmenų buvimą pavojeingoje geležinkelio zonoje tam nenustatytose vietose (ANK 373 straipsnio 1 dalis). Priėmus pasiūlymą, policijos pareigūnai, nustatę nusižengimą, galėtų patys patraukti pažeidėjus administracinę atsakomybėn. Šiuo metu policijos pareigūnai, užfiksavę nusižengimo padarymo faktą ir apklausę administracinę atsakomybėn traukiamus asmenis bei liudininkus, visą medžiagą, vadovaudamiesi ANK 589 straipsnio 63 punkto nuostatomis, turi persiųsti LTSA, kuri gali paskirti baudą. LTSA išliktų pagrindinė institucija, tirianti minėtus nusižengimus, todėl jai turėtų būti teikiami piliečių skundai, geležinkelių transporto darbuotojų turima informacija dėl neteisėto važiavimo traukiniais ar buvimo pavojeingoje zonoje. Vis dėlto, siekiant efektyvesnio administracinių nusižengimų tyrimo, policijos pareigūnai, kaip šiuo metu VSAT pareigūnai, galėtų patraukti kaltus asmenis administracinę atsakomybėn tais atvejais, kai nustato administracinio nusižengimo faktą, vykdydami savo įprastas funkcijas.

Remiantis LTSA duomenimis, praktikoje neteisėto buvimo pavojeingoje geležinkelio zonoje nusižengimus dažniausiai (apie 90 procentų atvejų) užfiksuoja policijos pareigūnai. Analizuojant Europos Sąjungos valstybių narių teisės aktus, reglamentuojančius atsakomybę už administracinius nusižengimus geležinkelių transporto srityje, pastebėta, kad neretai administracinę atsakomybę už ANK 373 straipsnio 2 dalyje nustatytus nusižengimus taiko tik policija arba ir policija¹⁷.

1.4. Dėl ANK 373 straipsnio pavadinimo

Siūloma pakeisti ANK 373 straipsnio pavadinimą į „Elgesio geležinkeliuose taisyklių pažeidimas“, kadangi šis pavadinimas, manytina, geriau atspindi straipsnyje nustatytų veikų specifiką. ANK 373 straipsnyje nustatyta administracinė atsakomybė už veikas, kurias padaro asmenys, netinkamai elgdamiesi geležinkeliuose, nes: 1) nesilaiko naudojimosi geležinkelių transporto priemonėmis taisyklių (šiukšlina, nepagrįstai panaudoja traukinio avarinį stabdą, važiuoja traukiniais tam neskirtose vietose, išlipa ar įlipa į traukinį jam važiuojant), 2) nesilaiko saugaus elgesio normų geležinkeliuose (važiuoja traukiniais arba eina per geležinkelio bėgius tam neskirtose vietose, išlipa ar įlipa į traukinį, jam važiuojant, deda daiktus ant geležinkelio bėgių), 3) nesilaiko eismo saugos reikalavimų (nepagrįstai panaudoja traukinio avarinį stabdą, važiuoja traukiniais arba eina per geležinkelio bėgius tam neskirtose vietose, išlipa ar įlipa į traukinį jam važiuojant, padeda daiktą ant geležinkelio bėgių ar išmeta didžiagabaritį daiktą iš geležinkelio riedmenų).

¹⁷ Pavyzdžiui, Vengrijoje, Čekijoje, Švedijoje, Slovakijoje, Italijoje.

ANK 375 straipsnyje nustatytus nusižengimus – eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimus padaro geležinkelių transporto darbuotojai, susiję su eismo saugos užtikrinimu ir eismo saugos užduočių vykdymu. Atsakomybė šiems darbuotojams taikoma, kai nesilaikoma eismo saugos reikalavimų, įtvirtintų Reglamente (ES) 2019/773¹⁸, Techninio geležinkelių naudojimo nuostatuose¹⁹ (toliau – TNN), Geležinkelių eismo taisyklėse²⁰, Krovinių vežimo geležinkelio transportu taisyklėse²¹ ir pan. Kadangi šie reikalavimai yra įvairūs ir jų visų privalo laikytis geležinkelių transporto darbuotojai, siekdami užtikrinti eismo saugą, ANK 375 straipsnyje suformuluota bendresnio pobūdžio nusižengimo sudėtis, neįvardijant konkrečių elgesio taisyklių.

2. Dėl ANK 374 straipsnyje ir ANK 484 straipsnio 1 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma: 1) patikslinti ANK 374 straipsnio 1 dalį ir nustatyti, kad administracinę atsakomybę užtraukia rūkymas, išskyrus tolimojo susisiekimo traukinius, kuriuose numatyti atskiri vagonai nerūkantiems ir rūkantiems, arba alkoholinių gėrimų vartojimas traukiniuose, išskyrus tarptautinio susisiekimo arba siaurojo geležinkelio traukinius, kaip tai nustatyta Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 4 punkte ir Alkoholio kontrolės įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punkte, 2) atsisakyti administracinių nusižengimų sudėčių – „<...> kibimas prie keleivių ir kiti viešąją tvarką ir keleivių rimtį pažeidžiantys veiksmai <...>“, „<...> važiavimas traukiniuose nešvariais drabužiais, kurie gali sutepti vagonų vidaus apdailą ar keleivių drabužius <...>“, <...> šiukšlinimas <...> geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose <...>“, 3) veikos sudėtį – „<...> šiukšlinimas traukiniuose <...>“ inkorporuoti į ANK projekto 3 straipsnio 1 dalyje keičiamo ANK 373 straipsnio sudėtį dėl priežasčių, nurodytų aiškinamajame rašte aptariant ANK 373 straipsnio keitimo motyvus.

Be to, siūloma patikslinti ANK 484 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusižengimo sudėtį – nurodyti, kad administraciniu nusižengimu laikoma: „Alkoholinių gėrimų ir kitų naudojant spiritą pagamintų svaigalų gėrimas <...> visų rūšių viešajame transporte, išskyrus tarptautinio susisiekimo traukinius, siaurojo geležinkelio traukinius ir laivus, kuriuose yra atskirai įrengtos viešojo maitinimo vietos, taip pat orlaivius, skrendančius už Lietuvos Respublikos ribų, <...>“, ir taip ją suderinti su Alkoholio kontrolės įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostata. Vadovaujantis ANK 2 straipsnio 1 dalimi, ANK nustatomos tik sankcijos už veikas, kurios yra uždraustos kituose teisės aktuose.

Kaip jau minėta, ANK 374 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta veikos sudėtis „kibimas prie keleivių ir kiti viešąją tvarką ir keleivių rimtį pažeidžiantys veiksmai“ dubliuoja veikos sudėtį, nustatytą ANK 481 straipsnio 1 dalyje ir atsakomybės už ją taikymas susijęs ne su eismo saugos užtikrinimu ir LTSA, kaip Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje nurodytos Lietuvos Respublikos eismo saugos institucijos, veiklos tikslais užtikrinti eismo saugos lygį ir didinti geležinkelių sistemos sąveiką, tačiau su asmens, visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimu, taigi policijos veiklos uždaviniais²².

ANK 374 straipsnio 1 dalyje nurodytas nusižengimas – „<...> važiavimas traukiniuose nešvariais drabužiais, kurie gali sutepti vagonų vidaus apdailą ar keleivių drabužius <...>“, nors veikos sudėtimi bei pavojingumu yra analogiškas nusižengimui kelių transporto srityje (ANK 439 straipsnio 1 dalis), tačiau iš esmės skiriasi galimybe užkirsti kelią jo padarymui. Važiavimas

¹⁸ 2019 m. gegužės 16 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/773 dėl Europos Sąjungos geležinkelių sistemos traukinių eismo organizavimo ir valdymo posistemio sąveikos techninės specifikacijos, kuriuo panaikinamas Sprendimas 2012/757/ES.

¹⁹ TNN patvirtinti Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 1996 m. rugsėjo 20 d. įsakymu Nr. 297 „Dėl Techninio geležinkelių naudojimo nuostatų patvirtinimo“.

²⁰ Patvirtintos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 1999 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 452 „Dėl Geležinkelių eismo taisyklių patvirtinimo“.

²¹ Patvirtintos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2000 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 174 „Dėl Krovinių vežimo geležinkelio transportu taisyklių tvirtinimo“.

²² Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktai.

nešvariais drabužiais yra uždraustas UAB „LTG Link“ bendrosiose keleivių vežimo taisyklėse²³. UAB „LTG Link“ darbuotojai tikrina, ar asmenys turi bilietus, prieš įlipant į traukinį. Kadangi važiavimas nešvariais drabužiais yra bendrovės keleivių vežimo taisyklių pažeidimas, asmenys gali būti neįleisti į traukinį arba išlaipinti. Priešingai nei, pavyzdžiui, neteisėto važiavimo traukiniais atveju, kai asmenys kelionę traukiniais važiavimui neskirtose vietose pradeda slapčia, geležinkelio įmonė (vežėjas) gali užkardyti ANK 374 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusižengimą.

Panaikinus ANK 374 straipsnio 1 dalyje nurodytą veikos sudėtį – „<...> šiukšlinimas geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose <...>“, atsakomybę už šiukšlinimą geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonose taikytų savivaldybių tarybų viešosios tvarkos pareigūnai, kurie jau taiko atsakomybę už savivaldybių tarybų patvirtintų tvarkymo ir švaros taisyklių, draudžiančių šiukšlinti visose bendrojo naudojimo vietose, pažeidimus (ANK 366 straipsnis). Toks ANK pakeitimas eliminuotų nelogiškumą, kai, nustačius šiukšlinimo geležinkelio kelių ir įrenginių apsaugos zonoje veiką, asmeniui gali būti paskirta mažesnė bauda (nuo 10 iki 14 eurų), nei nustačius šiukšlinimo bet kurioje kitoje bendrojo naudojimo vietoje veiką (nuo 20 iki 140 eurų, padarius pakartotinai – nuo 140 iki 600 eurų). Taip pat savivaldybių viešosios tvarkos pareigūnų įgaliojimai taikyti atsakomybę už šiukšlinimą „nesibaigtų“ ties geležinkelio kelių ir įrenginių apsaugos zonomis. Šiuo metu savivaldybių viešosios tvarkos pareigūnai patenka į kuriozines situacijas, kai, asmenims išvertus šiukšles netoli geležinkelio kelių ar jų įrenginių, svarbu nustatyti, ar šiukšlės nėra išverstos apsaugos zonoje²⁴, kadangi, kaip jau minėta, tokiais atvejais jie neturi teisės patraukti asmenų administracinę atsakomybę.

3. Dėl ANK 375 straipsnyje ir ANK 380 straipsnio 5 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma: 1) panaikinti ANK 375 straipsnio 2 dalyje nustatytą administracinio nusižengimo sudėtį „Geležinkelių transporto riktą sukėlęs geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas <...>“, 2) panaikinti ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatytą administracinio nusižengimo sudėtį „Geležinkelių transporto eismo įvykį sukėlęs geležinkelių transporto eismo saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimas <...>“, 3) panaikinti ANK 380 straipsnio 5 dalyje nustatytą administracinio nusižengimo sudėtį „Geležinkelių transporto eismo įvykį sukėlęs geležinkelių riedmenų reikalavimų pažeidimas <...>“, 4) nustatyti naują administracinio nusižengimo sudėtį „Geležinkelių transporto eismo saugos ir geležinkelių sistemos reikalavimų pažeidimas <...>“ ir baudą už šį nusižengimą nuo 60 iki 200 eurų.

3.1. Dėl ANK 375 straipsnio 2 ir 3 dalyse ir ANK 380 straipsnio 5 dalyje nustatytos administracinės atsakomybės panaikinimo

Administracinės atsakomybės taikymas už eismo saugos taisyklių pažeidimą, sukėlusį riktą (toliau – administracinė atsakomybė už riktą), ir administracinės atsakomybės taikymas už eismo saugos taisyklių pažeidimą, sukėlusį eismo įvykį (toliau – administracinė atsakomybė už eismo įvykį), nederą su 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2016/798 dėl geležinkelių saugos su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2020 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2020/1530 (toliau – Saugos direktyva), nustatyto geležinkelių transporto eismo katastrofų, eismo įvykių ir riktų tyrimų (toliau – saugos tyrimas) teisiniu reglamentavimu. Remiantis Saugos direktyvos 20 straipsnio 1 dalimi, saugos tyrimo tikslas – pagerinti, kai tai įmanoma, padidinti geležinkelių saugą ir pagerinti avarijų prevenciją. Tyrimo metu renkama ir analizuojama informacija, daromos išvados, įskaitant priežasčių ir papildomų veiksmų nustatymą, ir prireikus rengiamos saugos rekomendacijos²⁵. Tyrimas nėra niekaip susijęs su kaltininkų ar atsakomybės nustatymu (Saugos direktyvos 20 straipsnio 4 dalis). Tyrimo įstaigos

²³ Skelbiama: <https://www.traukiniobilietas.lt/portal/info/bendrosios>

²⁴ Vadovaujantis Lietuvos Respublikos specialiuųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 21 straipsniu, geležinkelio kelių ir jų įrenginių apsaugos zonos, priklausomai nuo vietovės, yra 20, 45, 70 metrų į abi puses nuo kraštinių geležinkelio kelių ašių ir pan.

²⁵ 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 996/2010 dėl civilinės aviacijos avarijų ir incidentų tyrimo ir prevencijos, kuriuo panaikinama Direktyva 94/56/EB, 2 straipsnis, Saugos direktyvos 3 straipsnis.

išleista saugos rekomendacija nėra pagrindas apkaltinti ar nustatyti atsakomybę dėl avarijos arba rikto (Saugos direktyvos 26 straipsnio 1 dalis). Saugos tyrimas yra nepriklausomas nuo jokio teismo ar administracinio proceso, su juo nesusijęs ir neturi jam poveikio (Saugos direktyvos 24 straipsnio 4 dalis). Atsižvelgiant į tai, įvykiai, įvykę geležinkelių infrastruktūroje, yra klasifikuojami kaip riktai ar eismo įvykiai ir jie tiriami, tikintis priėti reikšmingas saugos atžvilgiu išvadas. Ne visų eismo saugos taisyklių pažeidimo sukelti įvykiai geležinkelių infrastruktūroje patenka į klasifikaciją, kuri yra nustatyta Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos apraše.

Dar daugiau, reikšminga dalis įvykių, įvykstančių geležinkelių infrastruktūroje, negali būti riktais ar eismo įvykiais Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 2 straipsnio 25 ir 28 dalių nuostatų prasme, kai įvykį sukelia tyčia (tiesiogine ar netiesiogine) įvykdytas eismo saugos taisyklių pažeidimas. Tai lemia, kad atsakomybės diferencijavimas pagal padarinius (administracinė atsakomybė už riktą ir administracinė atsakomybė už eismo įvykį) ne visuomet yra teisingas ir tikslingas, siekiant administracinės atsakomybės taikymo tikslų. Pavyzdžiui, traukinys išvyksta, sugedus abiejų langų valytuvams²⁶, ir kelionės metu pradeda lyti. Dėl prasto matomumo geležinkelių riedmenys susiduria su šalia geležinkelio kelio ar ant jo esančiu laikinu objektu, tačiau susidūrimas nepadaro didesnės kaip 150 000 eurų žalos geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai ar aplinkai. Toks įvykis nėra klasifikuojamas nei kaip riktas, nei kaip eismo įvykis (Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos aprašo 4.5 papunktis), taigi asmeniui, kuris turėjo užtikrinti, kad valytuvai veiktų, taikytina ANK 375 straipsnio 1 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė. Tačiau, jeigu traukinys kliudytų objektą ir susidūrimas su juo sukeltų didesnę kaip 150 000 eurų žalą, įvykis būtų klasifikuojamas kaip eismo įvykis ir galimai asmeniui būtų taikoma ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė. Vis dėlto, siekiant pritaikyti ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatytą administracinę atsakomybę, reikia nepamiršti, kad eismo saugos taisyklių pažeidimas – šiuo atveju neužtikrinta, kad valytuvai veiktų – turi būti padarytas netyčia. Vadinasi, jeigu atsakingas už patikrą asmuo, nepatikrindamas valytuvų, suvokė pavojingą veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo neveikimo gali atsirasti ANK numatytų padarinių, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti (ANK 8 straipsnio 3 dalyje nurodytas netiesioginės tyčios apibrėžimas), atsakomybė jam už ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatytą nusižengimą negalėtų būti pritaikyta ir jis atsakytų pagal ANK 375 straipsnio 1 dalį. Vis dėlto, jeigu atsakingas už patikrą asmuo, nepatikrindamas valytuvų, numatė, kad dėl jo neveikimo gali atsirasti ANK numatytų padarinių, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti (ANK 9 straipsnio 2 dalyje nurodytas nepagrįsto pasitikėjimo apibrėžimas), jis jau atsakytų pagal ANK 375 straipsnio 3 dalį. Pažymėtina, kad ANK 375 straipsnio 1 dalyje nustatytos baudos vidurkis yra 5,5 karto mažesnis nei ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatytos baudos vidurkis, o abiem atvejais padarytos veikos pavojingumas vienodas – nesilaikyta reikalavimo užtikrinti, kad abu lokomotyvo valytuvai veiktų. Be to, tuo atveju, jeigu traukinys būtų kliudęs ir mirtinai sužalojęs žmogų, atsakingam asmeniui vėlgi galėtų būti pritaikyta tik atsakomybė pagal ANK 375 straipsnio 1 dalį, nes įvykis prilygtų katastrofai.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad ANK 375 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta administracinė atsakomybė už eismo saugos taisyklių pažeidimą, nesiejant jos su kilusiais padariniais, o, kai jie kyla, – taikoma administracinė atsakomybė už eismo įvykį. Kadangi riktas – tai įvykis, taip pat nesukėlęs eismo saugos atžvilgiu reikšmingų padarinių, tik pavojų jiems kilti, ANK 375 straipsnio 1 dalyje yra tarsi nustatyta administracinė atsakomybė už eismo saugos taisyklių pažeidimą, kuris nesukelia nei padarinių eismo saugai, nei pavojaus jiems kilti. Tai vertintina kaip teisinis alogizmas – teisėje nėra teisės normų, kurias pažeidus nekyla nei nepageidautini padariniai, nei pavojus jiems kilti, kadangi teisės normomis saugomi tam tikri teisiniai gėriai nuo potencialių grėsmių. Atsakomybė už riktus ir eismo įvykius nėra nustatyta Latvijos, Estijos, Lenkijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos, Vokietijos, Čekijos, Graikijos, Airijos, Kroatijos, Jungtinės Karalystės teisės aktuose. Vienintelė šalis, kurioje analizės metu nustatyta, kad atsakomybė yra

²⁶ Draudimas išleisti lokomotyvus traukiniams traukti, sugedus abiejų langų valytuvams, yra nustatytas TNN 14.2.3 papunktyje.

taikoma bendrai už avarijos (eismo įvykio ir katastrofos) sukėlimą, – tai Slovakija, tačiau avarijos sukėlimas nurodomas kaip nusikaltimas²⁷.

Pažymėtina, kad, panaikinus administracinę atsakomybę už riktą ir eismo įvykį, asmenys netaps nebaudžiami už eismo saugos taisyklių nesilaikymą. Jie ir toliau atsakys už eismo saugos taisyklių pažeidimus pagal ANK projektu keičiamą ANK 375 straipsnį arba ANK specialiuosius straipsnius²⁸, o esant nusikaltimo sudėčiai, įrodytai asmens kaltei baudžiamojo proceso metu – pagal BK. Bendrai įstatymuose atsakomybė išliktų diferencijuota – asmuo būtų baudžiamas administracine atsakomybe už eismo saugos taisyklių pažeidimą ir savo veiksmais sukeltus eismo įvykio ar katastrofos padarinius pagal BK. Papildomas nubaudimas, taikant administracinę atsakomybę už eismo įvykio sukėlimą, yra netikslingas, nes teistumo grėsmė už galimą nusikaltimo padarymą, manytina, yra labiau atgrasanti nuo teisės aktų pažeidimų darymo nei keliasdešimt eurų didesnė (ANK 375 straipsnio 3 dalyje nustatyta) administracinė bauda.

Dėl nurodytų priežasčių taip pat naikintina ANK 380 straipsnio 5 dalyje nustatyta administracinio nusižengimo sudėtis „Geležinkelių transporto eismo įvykį sukėlęs geležinkelių riedmenų reikalavimų pažeidimas <...>“.

3.2. Dėl naujosios sudėties administracinio nusižengimo nustatymo ir ANK 12 straipsnyje nustatyto mažai pavojingų veikų sąrašo patikslinimo

Siūloma administracinio nusižengimo sudėtis apima ne tik eismo saugos taisyklių pažeidimus (ANK 375 straipsnio 1–3 dalys), geležinkelių riedmenų reikalavimų pažeidimus (ANK 380 straipsnio 5 dalis), tačiau ir geležinkelių sistemos reikalavimų, kurių tik dalis yra reikalavimai geležinkelių riedmenims, pažeidimus. Geležinkelių sistemos reikalavimai yra įtvirtinti Sąveikos direktyvos nuostatas įgyvendinančiuose Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto srities teisės aktuose. Šiuos teisės aktus, taip pat eismo saugos taisykles gali pažeisti tiek fiziniai, tiek ir juridiniai asmenys – geležinkelių sistemos naudotojai.

Už ANK projekte keičiamame ANK 375 straipsnyje numatomo nusižengimo padarymą siūloma nustatyti tokią pačią atsakomybę, kokia šiuo metu nustatyta galiojančio ANK 375 straipsnio 2 dalyje, nes šioje dalyje yra įtvirtinta atsakomybė (baudos dydis), kuri taikytina asmeniui, pažeidusiam eismo saugos taisykles ir dėl to sukėlusiam pavojų eismo saugai. Remiantis LTSA pateiktais duomenimis, per 5 pastaruosius metus ANK 375 straipsnio 2 dalyje nustatyto nusižengimo pakartotinumą atvejų nenustatyta, o per metus nustatomų nusižengimų skaičius svyruoja, tačiau nedidėja. Atsakomybė už pažeidimo sukeltus padarinius, kaip jau minėta, yra įtvirtinta BK.

Priėmus pasiūlymus, reikia patikslinti ANK 12 straipsnyje nustatytą administracinių nusižengimų, kurie gali būti pripažinti mažai pavojingomis administracinio nusižengimo požymių turinčiomis veikomis, sąrašą – išbraukti ANK 375 straipsnio 1 dalį, kurią atitiktų naujoji administracinio nusižengimo sudėtis.

4. Dėl ANK 376 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma pripažinti netekusia galios ANK 376 straipsnio 1 dalį, kadangi 2021 m. kovo 29 d. priėmus susisiekimo ministro įsakymą Nr. 3-176 „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2003 m. vasario 20 d. įsakymo Nr. 3-79 „Dėl Pranešimų apie geležinkelių transporto katastrofas, eismo įvykius ir riktus teikimo, geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų tyrimo ir jų padarinių likvidavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ neliko teisinio pagrindo administracinei atsakomybei taikyti (ANK 2 straipsnio 1 dalis). Taip pat ANK projekte keičiamame ANK 376 straipsnio sankcijoje siūloma išbraukti žodžių junginį „geležinkelių infrastruktūros valdytojams – fiziniams asmenims, juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims“, kadangi,

²⁷ „Nusikaltimą padaro tas, kuris <...> kelia pavojų ir sutrikdo geležinkelių transporto eismo saugumą ar sklandumą arba pažeidžia šiame įstatyme numatytas pareigas, sukelia avariją <...>.“ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/513/20201201> 108 straipsnio 1 dalies h punktas.

²⁸ Pavyzdžiui, ANK 373 straipsnio 1 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už neteisėtą buvimą pavojingojoje geležinkelio zonoje, kurios pagrindas yra Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 13 straipsnyje nustatytas draudimas fiziniams asmenims vaikščioti, važinėti geležinkelio keliais ir būti pavojingojoje geležinkelio zonoje tam nenustatytose vietose.

vadovaujantis Geležinkelių transporto katastrofų, eismo įvykių ir riktų klasifikavimo, pranešimų ir informacijos apie juos teikimo tvarkos aprašo 10.9 papunkčiu, apie įvykį, įvykusį geležinkelių infrastruktūroje, saugos tyrimų vadovui ir LTSA praneša geležinkelio įmonės (vežėjai), kitos įmonės, kurių geležinkelių riedmenys pateko į įvykį, ir apie jį sužinoję geležinkelių infrastruktūros valdytojai (fiziniai asmenys, juridinių asmenų vadovai ar kiti atsakingi asmenys). Taigi atsakomybė taikytina visiems minėtiems asmenims.

5. Dėl ANK 377 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma patikslinti ANK 377 straipsnio normos dispoziciją – nustatyti, kad administracinė atsakomybė taip pat yra taikoma už mokymo pajėgumų nesuteikimą asmenims, vykdantiems fizinių asmenų, pageidaujančių dirbti darbą, tiesiogiai arba netiesiogiai susijusį su geležinkelių transporto eismu, fizinių asmenų, pageidaujančių atlikti krovinių krovimo ir tvirtinimo vagonuose darbų vadovų funkcijas, mokymo ir (ar) egzaminavimo veiklą, ir suderinti su Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 10 straipsnio 1 dalies nuostatomis.

Be to, ANK projekto keičiamoje ANK 377 straipsnio sankcijoje siūloma išbraukti žodžių junginį „juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims“, kadangi administracinė atsakomybė už ANK 377 straipsnyje nurodytą nusižengimą turi būti taikoma visiems asmenims, kurie privalo vykdyti Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 10 straipsnio 1 dalies reikalavimus: tiek geležinkelių infrastruktūros valdytojams – fiziniams, tiek ir geležinkelių infrastruktūros valdytojų, geležinkelio įmonių (vežėjų), kitų įmonių – juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims.

6. Dėl ANK 378 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma: 1) patikslinti ANK 378 normos dispoziciją ir nustatyti, kad nusižengimu laikomas *stacionariųjų* geležinkelių posistemių naudojimas ir *geležinkelių riedmenų* pateikimas rinkai neturint leidimo, 2) griežtinti administracinę atsakomybę, didinant minimalią baudą nuo 140 eurų iki 300 eurų ir maksimalią baudą nuo 300 eurų iki 550 eurų (baudos vidurkis didėtų nuo 220 eurų iki 425 eurų) ir suvienodinant ją su ANK 394 straipsnio 8 dalyje nustatyta bauda už orlaivio naudojimą be atitinkamo leidimo, 3) sankcijoje išbraukti žodžių junginį „juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims“, kadangi administracinė atsakomybė už ANK 378 straipsnyje nustatytą administracinį nusižengimą turi būti taikoma visiems asmenims, kurie gali pradėti naudoti stacionariusius geležinkelių posistemių ar pateikti rinkai geležinkelių riedmenis, tik turėdami atitinkamą leidimą: geležinkelių infrastruktūros valdytojams, geležinkelių riedmenų naudotojams – fiziniams asmenims, geležinkelių infrastruktūros valdytojų, geležinkelio įmonių (vežėjų), kitų įmonių – juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims.

Saugos direktyvos 30 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės nustato sankcijų, taikomų pažeidus pagal šią direktyvą priimtas nacionalines nuostatas, taisykles ir imasi visų būtinų priemonių užtikrinti, kad jos būtų įgyvendinamos. Numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos, nediskriminacinės ir atgrasomos. Saugos direktyva ir Sąveikos direktyva yra neatskiriamai susijusios ir nuostatos dėl reikalavimų geležinkelių posistemių, geležinkelių riedmenims, geležinkelių infrastruktūrai yra įtvirtintos abiejose direktyvose.

Išanalizavus Europos Sąjungos valstybių narių teisės aktus, pažymėtina, kad visose analizuotose teisės aktuose yra nustatytos didesnės sankcijos nei ANK 378 straipsnyje. Vidurkiu panašiausia bauda yra skiriama fiziniam asmeniui Estijoje už geležinkelių infrastruktūros, geležinkelių riedmenų, geležinkelių posistemių – bendrai techninio naudojimo reikalavimų pažeidimą ir ji yra 3 kartus didesnė nei ANK 378 straipsnyje nustatytos baudos vidurkis (fiziniam asmeniui nuo 12 eurų²⁹ iki 1200 eurų, baudos vidurkis 606 eurai). Slovakijoje, kurioje bendrojo vidaus produkto dalis, tenkanti vienam gyventojui, yra mažesnė nei Lietuvoje, skiriamos baudos vidurkis yra 79 kartus didesnis nei Lietuvoje. Čekijoje už geležinkelių riedmenų naudojimą be leidimo skiriama bauda maždaug iki 392 245 eurų (CZK 10,000,000), Airijoje priklausomai nuo nusižengimo kvalifikavimo bauda iki 5000 eurų (kai atvejis artimas administraciniam nusižengimui (angl. *on summary conviction*) arba iki 250 000 eurų (kai atvejis artimesnis baudžiamajam

²⁹ Minimali administracinė bauda Estijoje fiziniam asmeniui.

nusikaltimui (angl. *on conviction on indictment*). Vokietijoje už viešųjų geležinkelių eksploatacinės saugos reikalavimų nesilaikymą gali būti skirta iki 10 000 eurų bauda. Švedijoje už geležinkelių posistemų naudojimą be leidimo gali būti taikoma netgi baudžiamoji atsakomybė – laisvės atėmimas iki vieno metų.

Pripažintina, kad paminėtos valstybės skiriasi pragyvenimo jose lygiu, teisinėmis tradicijomis ir sistema, tačiau Lietuva išsiskiria itin mažomis baudomis. Atsižvelgiant į tai, kyla abejonių, ar Lietuva, nustačiusi tokius mažus baudos dydžius už stacionariųjų geležinkelių posistemų naudojimą ir geležinkelių riedmenų pateikimą rinkai neturint leidimo, tinkamai įgyvendina Saugos ir Sąveikos direktyvas.

Atkreiptinas dėmesys, kad ANK 378 straipsnyje nurodytą nusižengimą gali atlikti tik ūkio subjektai, t. y. juridinių asmenų geležinkelių įmonių (vežėjų), kitų įmonių vadovai ar kiti atsakingi asmenys ir geležinkelių infrastruktūros valdytojai – juridinių asmenų vadovai, kiti atsakingi asmenys arba geležinkelių infrastruktūros valdytojai – fiziniai asmenys, veikiantys savo verslo interesais. 2021 m. birželio 23 d. duomenimis, LTSA buvo išdavusi saugos leidimą tik trims individualioms įmonėms – geležinkelių infrastruktūros valdytojams iš 242 geležinkelių infrastruktūros valdytojų, kuriems išduotas saugos leidimas³⁰ (vadovaujantis Geležinkelių transporto saugos įstatymo 9 straipsnio 1 dalimi, saugos leidimas yra teisėtos ir saugios geležinkelių infrastruktūros valdytojo veiklos vykdymo pagrindas). Valstybės rinkliava už leidimo pradėti naudoti stacionariusius geležinkelių posistemius ar pateikti rinkai geležinkelių riedmenis išdavimą nėra didelė³¹, tačiau, siekiant gauti šiuos leidimus, yra būtina atlikti Europos Bendrijos ir (arba) Lietuvos Respublikos patikras, kurias atlieka komerciniai subjektai. Netolimoje ateityje planuojama didinti mokesčius už prašymo išduoti leidimą pateikti rinkai geležinkelių riedmenis (geležinkelių riedmenų seriją) pateikimą Agentūrai³², todėl leidimo gavimo kaštai neabejotinai augs³³. Daugeliu atvejų asmenims būtų finansiškai nuostolingiau vykdyti teisės aktų reikalavimus dėl leidimo gavimo, nei sumokėti baudą.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, poveikio priemonės, taikomas ūkio subjektams už geležinkelių transporto saugos ir sąveikos reikalavimų pažeidimus, būtina efektyvinti, siekiant, kad jos turėtų realiai atgrasanti nuo administracinių nusižengimų darymo poveikį ir būtų pasiekti administracinės atsakomybės taikymo tikslai.

Nuo 2017 m. rugsėjo 1 d.³⁴ LTSA nėra nustačiusi ANK 378 straipsnyje nurodyto nusižengimo padarymo atvejų.

³⁰ <https://ltsa.lrv.lt/lt/paslaugos/administraciniu-paslaugu-sarasas/gelezinkeliu-transporto-2/saugos-leidimas-1>

³¹ Vadovaujantis Konkrečių valstybės rinkliavos dydžių sąrašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1458 „Dėl Konkrečių valstybės rinkliavos dydžių sąrašo ir Valstybės rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“, 4.395 papunkčiu, valstybės rinkliava už leidimo pradėti naudoti stacionariusius geležinkelių posistemius išdavimą yra 53 eurai, o už pirmojo leidimo pateikti rinkai geležinkelių riedmenis (geležinkelių riedmenų seriją) – 129 eurai.

³² Vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 11 straipsnio 7 dalimi, leidimą pateikti rinkai geležinkelių riedmenis (geležinkelių riedmenų seriją) ar leidimą pateikti rinkai patvirtintą geležinkelių riedmenų tipą atitinkančius geležinkelių riedmenis (geležinkelių riedmenų seriją) išduoda: 1) Agentūra, kai numatoma geležinkelių riedmenų naudojimo vieta yra tik Lietuvos Respublikoje arba Lietuvos Respublikoje ir kitoje (kitose) Europos Sąjungos valstybėje (valstybėse) narėje (narėse); 2) eismo saugos institucija, kai numatoma geležinkelių riedmenų naudojimo vieta yra tik Lietuvos Respublikoje.

³³ 2018 m. gegužės 2 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2018/764 dėl Europos Sąjungos geležinkelių agentūrai mokamų mokesčių bei rinkliavų ir jų mokėjimo sąlygų 3 straipsnio 2 dalyje nustatytas 130 eurų valandinis Agentūros tarifas už paraiškų gauti atitinkamus leidimus nagrinėjimą. Šiuo metu ekspertų lygiu yra pritarta Komisijos pasiūlymui didinti valandinį įkainį iki 239 eurų, tai pat taikyti papildomą 400 eurų mokesť už naudojimąsi Agentūros tvarkoma vieno langelio sistema, teikiant paraiškas išduoti leidimus.

³⁴ LTSA buvo suformuota, 2017 m. rugsėjo 1 d. Valstybinę geležinkelių inspekciją prie Susisiekimo ministerijos prijungus prie Valstybinės kelių transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos, 2017 m. gruodžio 1 d. prijungus Lietuvos saugios laivybos administraciją, o 2019 m. sausio 2 d. Civilinės aviacijos administraciją, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. balandžio 19 d. nutarimą Nr. 297 „Dėl sutikimo reorganizuoti Valstybinę geležinkelio inspekciją prie Susisiekimo ministerijos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. gegužės 31 d. nutarimą Nr. 402 „Dėl sutikimo reorganizuoti Lietuvos saugios laivybos administraciją“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. kovo 21 d. nutarimą Nr. 269 „Dėl sutikimo reorganizuoti Civilinės aviacijos administraciją“.

7. Dėl ANK 380 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma: 1) sujungti ANK 380 straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodytų nusižengimų sudėtis, jas patikslinti ir nustatyti, kad administraciniu nusižengimu laikoma: „Geležinkelių riedmenų naudojimas neatlikus techninės priežiūros ar remonto, jų nepaženklinus teisės aktų nustatyta tvarka ar paženklinus netinkamai, pažeidžiant teisės aktų reikalavimus <...>“, 2) patikslinti ANK 380 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą normos dispoziciją ir nustatyti, kad sankcijoje nurodytą baudą užtraukia teisės aktų nustatyta tvarka neįregistruotų geležinkelių riedmenų naudojimas, išskyrus ANK 378 straipsnyje numatytus administracinius nusižengimus, t. y. atvejus, kai asmuo yra traukiamas administracinėn atsakomybėn už geležinkelių riedmenų pateikimą rinkai, neturint registracijai būtino leidimo, 3) nustatyti, jog už ANK 380 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nustatytus nusižengimus taikoma bauda geležinkelių riedmenų naudotojams ir kad 4) baudos dydis – nuo 300 eurų iki 450 eurų (baudos vidurkis – 375 eurai), 5) patikslinti ANK 380 straipsnio 2 dalies dispoziciją ir nustatyti, kad administracinis nusižengimas yra „Teisės aktų reikalavimų neatitinkančių geležinkelių riedmenų naudojimas <...>“, o už jo padarymą atsako geležinkelių riedmenis valdantis asmuo, 6) panaikinti ANK 380 straipsnio 5 dalį dėl priežasčių, nurodytų šios aiškinamojo rašto dalies 3.1 papunktyje.

ANK 380 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse yra nustatyta administracinė atsakomybė už teisėto geležinkelių riedmenų naudojimo sąlygų pažeidimą, t. y. formalius teisės (teisinės tvarkos) pažeidimus. Neįregistravus, nepaženklinus geležinkelių riedmenų, neatlikus jų techninės periodinės patikros ne visuomet sukeliami žalingi padariniai, tačiau kyla pavojus jiems atsirasti. Yra sudėtinga įvertinti, ar ši grėsmė ir galima reali žala yra didesnė tais atvejais, kai geležinkelių riedmenys nepaženklinami, neįregistruojami ar neatliekama jų periodinė techninė priežiūra ir remontas. Pavyzdžiui, dėl Lietuvos Respublikos geležinkelio tinklo ypatumų (didžioji dalis tinklo yra 1520 mm pločio vėžės, taigi tokio paties pločio kaip kaimyninėse trečiosiose šalyse) Lietuvoje važinėja nemažai geležinkelių riedmenų, kuriems, vadovaujantis Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 11 straipsnio 14 dalimi, Geležinkelių transporto kodekso 13 straipsnio 2 dalimi, nėra taikomas reikalavimas gauti leidimą pateikti rinkai geležinkelių riedmenis, įregistruoti geležinkelių riedmenis Europos Sąjungos transporto priemonių registre ir paskirti jų techninį prižiūrėtoją. Taigi tinkamas geležinkelių riedmenų paženklimas yra taip pat svarbi jų teisėto naudojimo sąlyga ir pagal turinį, manytina, artimiausia registracijai. Neatlikus techninės priežiūros, konkretūs geležinkelių riedmenys nebūtinai yra techniškai netvarkingi ir netinkami naudoti. Ženklimas, registracija, techninė priežiūra yra teisės aktuose nustatytos privalomos procedūros. Kadangi nėra diferencijavimą pagrindžiančių argumentų, tiksliausia būtų nustatyti vienodą ir efektyvią sankciją už ANK 380 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nurodytus pažeidimus. Analizuojant Europos Sąjungos valstybių narių teisės aktus, pastebėta, kad dalyje jų atsakomybė už ANK 380 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nurodytus nusižengimus nėra diferencijuojama³⁵, t. y. nustatomi tokie patys baudų dydžiai už geležinkelių riedmenų neįregistravimą, nepriežiūrą, nepaženklimą. Taip pat atsakomybė nėra diferencijuota ANK 393 straipsnio 6 dalyje – taikoma to paties dydžio bauda už orlaivio neįregistravimą, nepaženklimą, galiojančio tinkamumo skraidyti pažymėjimo neturinčio orlaivio skrydžius, ANK 429 straipsnyje, kuriame nustatyta bauda už leidimą važiuoti transporto priemone, kuri turi gedimų, dėl kurių draudžiama ją eksploatuoti, yra pertaisyta be reikiamo leidimo, neįregistruota nustatyta tvarka, kurios privalomoji techninė apžiūra neatlikta, kuri neparuošta žmonėms ir kroviniams vežti.

Siekiant teisinio nuoseklumo ANK 380 straipsnio 2 ir 3 dalyse siūloma nustatyti baudą, kuri yra taikoma už panašų nusižengimą ANK 394 straipsnio 6 dalyje („Nustatyta tvarka neįregistruoto orlaivio, orlaivio be atpažinimo ženklų arba su padirbtais atpažinimo ženklais naudojimas, galiojančio tinkamumo skraidyti pažymėjimo neturinčio orlaivio skrydžiai <...>“).

Kaip ir ANK 378 straipsnyje nustatyto nusižengimo atveju, ANK 380 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nurodytus nusižengimus padaro juridiniai asmenys (juridinių asmenų vadovai ar kiti atsakingi asmenys) arba fiziniai asmenys, veikiantys kaip verslo subjektai. Vertinant Europos

³⁵ Pavyzdžiui, Vokietijoje, Vengrijoje, Latvijoje, Čekijoje.

Sąjungos valstybių narių teisės aktus, taip pat nustatyta, kad nė vienos iš analizuotų šalių teisės aktuose nustatytos baudos už atitinkamus nusižengimus vidurkis nėra toks mažas kaip šiuo metu ANK 380 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nustatytų baudų vidurkiai. Palyginimui, už geležinkelio infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų priežiūros reikalavimų, nustatytų geležinkelių techninio naudojimo taisyklėse, pažeidimą Estijoje gresiančios baudos fiziniam asmeniui vidurkis yra 606 eurai. Čekijoje už teisės aktų reikalavimų neatitinkančių geležinkelių riedmenų naudojimą gali būti skiriama maždaug iki 392 245 eurų (CZK 10,000,000) bauda. Vokietijoje už ženklavimo reikalavimų nesilaikymą gresia bauda iki 50 000 eurų. Vėlgi kyla abejonių dėl tinkamo Saugos ir Sąveikos direktyvų įgyvendinimo.

Pažymėtina, kad ANK 380 straipsniu nėra siūloma didinti baudos už techniškai netvarkingų, t. y. teisės aktų reikalavimų neatitinkančių geležinkelių riedmenų, naudojimą, atsižvelgiant į aplinkybę, kad ši nusižengimą padaro geležinkelio įmonės (vežėjo), kitos įmonės, geležinkelių infrastruktūros valdytojo įdarbintas asmuo – traukinio mašinistas, kuris prieš išvykdamas patikrina tik tam tikras geležinkelių riedmenų dalis, įsitikina geležinkelių riedmenų saugumu, bet nevykdo išsamios techninės patikros. Bauda, nustatyta ANK 380 straipsnio 2 dalies normos sankcijoje, vertintina kaip pakankama.

Nuo 2017 m. LTSA nustatė ir pritaikė atsakomybę (2018 m.) vieną kartą už ANK 380 straipsnio 3 dalyje ir vieną kartą už ANK 380 straipsnio 4 dalyje nustatytus administracinius nusižengimus.

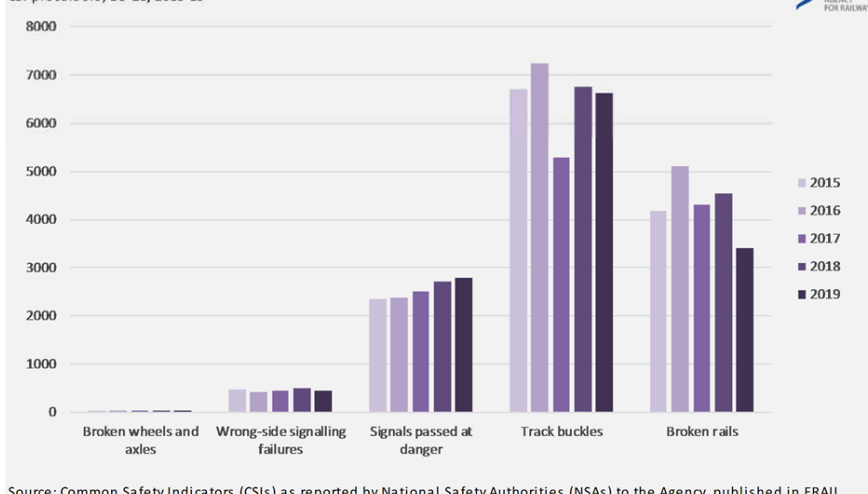
8. Dėl ANK 381 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma patikslinti ANK 381 straipsnio: 1) dispoziciją ir nustatyti, kad nusižengimu laikoma „Teisės aktų reikalavimų neatitinkančios geležinkelių infrastruktūros naudojimas arba geležinkelio statinių naudojimas neatlikus jų techninės priežiūros <...>“, atsižvelgiant į tai, kad, vadovaujantis galiojančiu teisiniu reguliavimu, turi būti atliekama būtent geležinkelio statinių, bet ne geležinkelių infrastruktūros bendrai priežiūra, 2) sankciją ir nustatyti baudą nuo 300 iki 450 eurų (baudos vidurkis – 375 eurai), t. y. tokią, kokią siūloma taikyti už geležinkelių riedmenų naudojimą, neatlikus jų techninės priežiūros (ANK 380 straipsnio 3 dalis).

Remiantis Agentūros duomenimis, daugeliu atvejų pavojų eismo saugai galinčius sukelti įvykius nulemia geležinkelių infrastruktūros trūkumai – lūžta bėgis, bėgių sandūros tvarslė ar išmetama geležinkelio kelio vėžė (angl. *track buckles, broken rails*)³⁶ (žr. 2 pav.).

Figure 16 - Precursors to accidents

CSI precursors, EU-28, 2015-19

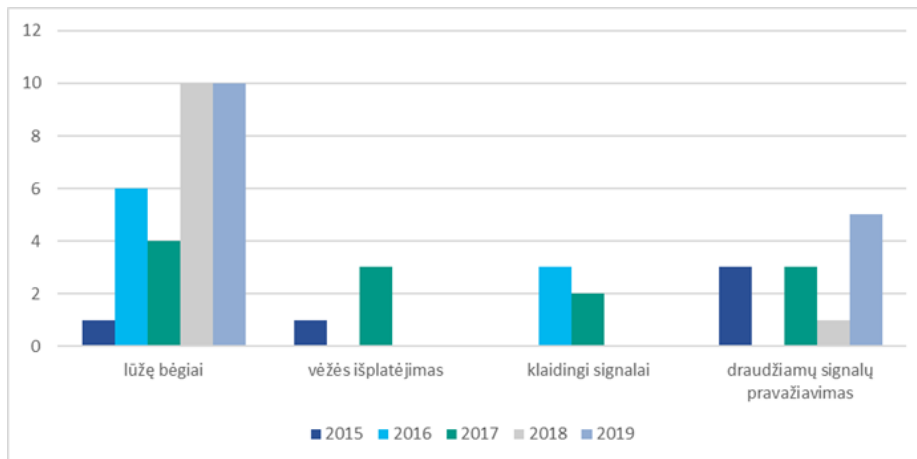
Source: Common Safety Indicators (CSIs) as reported by National Safety Authorities (NSAs) to the Agency, published in ERAIL

2 pav.

Remiantis LTSA eismo saugos metinės ataskaitos duomenimis, Lietuvoje 2019 m. 10 iš 15 riktų buvo susiję su lūžusiais bėgiais³⁷, 2020 m. ši tendencija išliko³⁸ (žr. 3 pav.).

³⁶ *Ibidem* 8.

³⁷ *Ibidem* 9.

3 pav.

Lietuvoje ypač rimta problema yra netvarkomi privažiuojamieji geležinkelio keliai. Remiantis Lietuvos Respublikos viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojo pateiktais duomenimis, dėl privažiuojamųjų geležinkelio kelių nepriežiūros įvyksta didžioji dalis eismo įvykių bendrai (t. y. ne tik didelių eismo įvykių), į kuriuos patenka AB „Lietuvos geležinkeliai“ įmonių grupės narės (žr. 4–5 pav.).

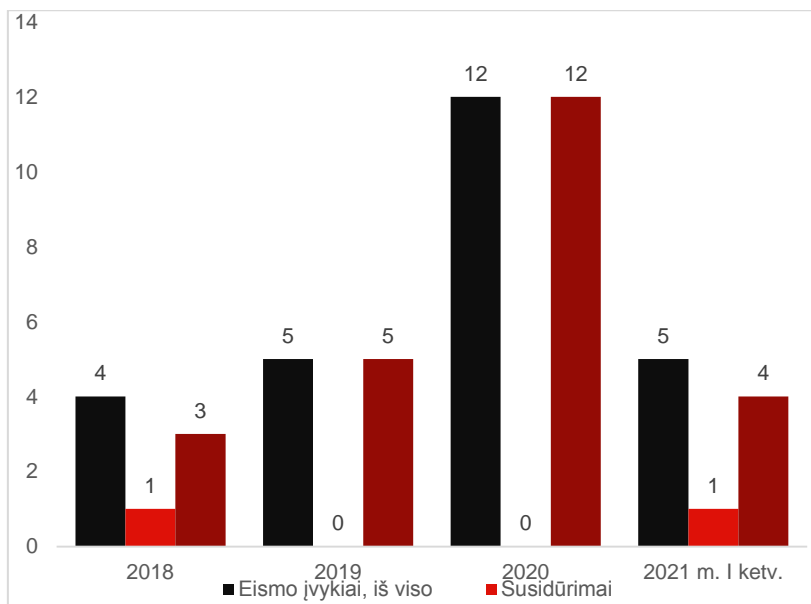
Eismo įvykių priežastys

4 pav.

Eismo įvykiai privažiuojamuosiuose keliuose dėl klientų kaltės

³⁸ *Ibidem* 10, p. 9.

5 pav.

Apibendrinant galima teigti, kad geležinkelių infrastruktūros nepriežiūra yra pavojinga veika, kelianti grėsmę eismo saugai, nuostolius geležinkelio įmonėms (vežėjams), kitoms įmonėms.

Pažymėtina, kad vėlgi geležinkelių infrastruktūros valdytojai, kurie gali padaryti ANK 381 straipsnyje nustatytą nusizengimą, yra tik juridiniai asmenys (atsako juridinių asmenų vadovai ar kiti atsakingi asmenys) arba fiziniai asmenys, vykdanys ūkinę veiklą. Atsižvelgiant į aplinkybę, kad ANK 381 straipsnio sankcijoje nustatytos baudos vidurkis yra 100 eurų, pirmą kartą padarius nusizengimą siūloma sumokėti pusę minimalios baudos (30 eurų), o tinkama geležinkelio kelių priežiūra apima kompleksą priemonių, tarp kurių yra nuolat privalomi atlikti darbai, pavyzdžiui, piktžolių naikinimas, sniego valymas ir pan., teigtina, kad ANK 381 straipsnyje nustatyta bauda neatgraso asmenų nuo nusizengimo padarymo ir neskatina laikytis teisės aktų reikalavimų.

Estijoje už geležinkelių infrastruktūros priežiūros reikalavimų, numatytų geležinkelių techninio naudojimo taisyklėse, pažeidimą taikomos baudos vidurkis fiziniam asmeniui yra 606 eurai, Čekijoje už geležinkelių infrastruktūros valdytojo pareigų užtikrinti eismo saugą nesilaikymą skiriama maždaug iki 392 245 eurų (CZK 10,000,000) bauda, o Slovakijoje geležinkelių infrastruktūros valdytojui, kuris eksploatuodamas bėgius naudoja paskirtą techninę įrangą, netinkamą eksploatuoti ar neatitinkančią nurodytų sąlygų ir reikalavimų, užtikrinančių eksploatavimo saugumą, arba neatlieka techninės priežiūros ir reguliarių patikrinimų bei remonto darbų, skiriama bauda, kurios vidurkis yra 8000 eurų.

Nuo 2017 m. LTSA nustatė du ANK 381 straipsnyje nurodytus nusizengimus (2020 m.). Pabrėžtina, kad mažas nustatomų administracinių nusizengimų skaičius nebūtinai reiškia, jog veikos nėra padaromos. Nustatomų nusizengimų skaičius priklauso ir nuo vykdomos kontrolės intensyvumo. LTSA suformavimo procesai užtruko – institucijų reorganizacija prasidėjo 2017 m. ir baigėsi 2019 m. Be to, 2020 m. ir 2021 m. smarkiai sumažėjo ūkio subjekto veiklos vietoje vykdomų patikrinimų skaičius dėl šalyje įvestų karantino apribojimų. AB „Lietuvos geležinkeliai“ statistika pagrindžia, kad geležinkelių infrastruktūros, ypač privažiuojamųjų geležinkelio kelių, būklė Lietuvoje yra nepatenkinama. Atsižvelgdama į tai, LTSA ketina vykdyti intensyvesnę ūkio subjektų veiklos priežiūrą. Siekiant nešvaistyti valstybės išteklių ir užtikrinti eismo saugą, būtina nustatyti ir taikyti realų poveikį teisės aktų reikalavimų nesilaikantiems subjektams turinčias sankcijas.

Kadangi teisės aktų reikalavimų neatitinkančios geležinkelių infrastruktūros naudojimo arba geležinkelio statinių naudojimo neatlikus jų techninės priežiūros veikos ir geležinkelių riedmenų naudojimo neatlikus jų techninės priežiūros veikos pavojingumu yra labai panašios, siūloma nustatyti vienodus baudų dydžius už šių administracinių nusizengimų padarymą.

9. Dėl ANK 382 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Keičiant ANK 382 straipsnį siekiama suderinti traukinio mašinisto sertifikatą išdavusios kitos įmonės, kuri atlieka manevravimą ir (ar) važiuoja į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ir iš jos, sąvoką su Geležinkelių transporto eismo saugos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta kitos įmonės sąvoka („kita įmonė (juridinis asmuo, kitos organizacijos, juridinio asmens, kitos organizacijos filialas), kuri neįgijusi geležinkelio įmonės (vežėjo) licencijos naudojasi geležinkelių infrastruktūra, manevruodama ir (ar) važiuodama į geležinkelių infrastruktūros objektų statybos, remonto ir (ar) techninės priežiūros darbų atlikimo vietą ar iš jos“).

10. Dėl ANK 421 straipsnyje nustatytos administracinės atsakomybės

Siūloma griežtinti administracinę atsakomybę už ANK 421 straipsnyje nurodytus važiavimo per geležinkelio pervažas taisyklių pažeidimus, didinant minimalią baudą nuo 180 eurų iki 360 eurų ir maksimalią baudą nuo 280 eurų iki 560 eurų (baudos vidurkis didėtų nuo 230 eurų iki 460 eurų).

Eurostato duomenimis³⁹, 2019 m. apie trečdalis (33 procentai) didelių eismo įvykių Europos Sąjungos valstybėse narėse įvyko geležinkelio pervažose. Nors Agentūros eismo saugos apžvalgoje⁴⁰ nurodoma, kad nuo 2010 m. bendras eismo saugos lygis geležinkeliuose gerokai išaugo (per 9 metus net 32 procentais sumažėjo didelių eismo įvykių), tačiau žuvusių, sunkiai sužeistų asmenų geležinkelio pervažose skaičius pastaraisiais metais išlieka labai panašus (žr. 6 pav.).

Figure 14 - Level crossing accidents and resulting casualties

Significant accidents, fatalities and serious injuries, EU-28

Source: Common Safety Indicators (CSIs) as reported by National Safety Authorities (NSAs) to the Agency, published in ERAIL

6 pav.

Remiantis policijos skelbiama duomenimis⁴¹, važiavimo per geležinkelio pervažas taisyklių pažeidimų skaičius Lietuvoje pastaraisiais metais gerokai išaugo: 2017 m. nustatyti 223 ANK 421 straipsnyje nurodyti nusižengimai, 2018 m. – 386 nusižengimai, 2019 m. – 524 nusižengimai, 2020 m. – 1095 nusižengimai.

2019 m. Lietuvoje geležinkelio pervažose didelių eismo įvykių neįvyko⁴², tačiau 2020 m. vienas asmuo įvykio pervažoje metu žuvo, 9 asmenys buvo sunkiai sužeisti⁴³. Jau yra žinoma, kad per 2021 m. pirmuosius 5 mėnesius vienas asmuo įvykių pervažose metu žuvo, 5 asmenys buvo sunkiai sužeisti. Remiantis AB „Lietuvos geležinkeliai“ pateikta informacija, 2021 m. vasario mėnesį įvykusio įvykio pervažoje metu geležinkelio riedmenys nuriedėjo nuo bėgių, o pervažos naudotojas buvo sunkiai sužeistas. Taigi ANK 421 straipsnyje nustatyto nusižengimo pavojingumas

³⁹ Ibidem 7.

⁴⁰ Ibidem 8.

⁴¹ <https://lkpt.policija.lrv.lt/lt/statistika/keliu-eismo-taisykliu-pazeidimu-statistika>

⁴² Ibidem 9.

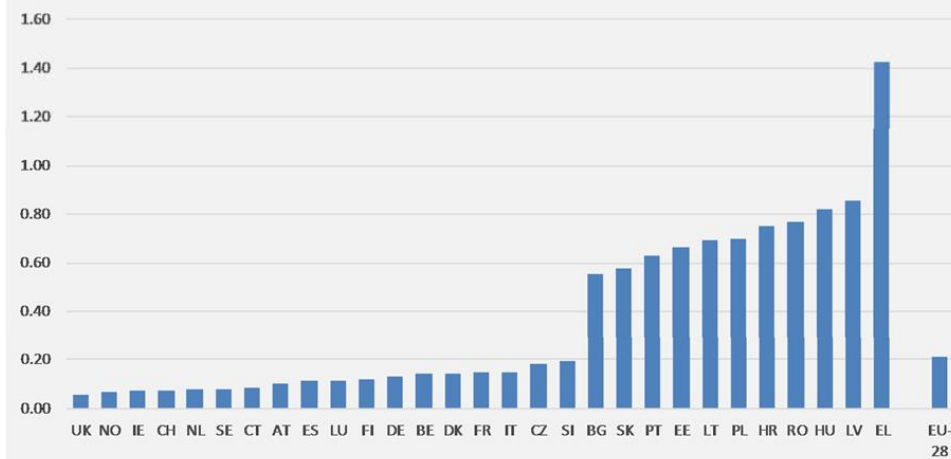
⁴³ Ibidem 10.

yra didelis, kadangi susidarius tam tikroms aplinkybėms eismo įvykių pervažose metu gali žūti ar sužalojimus patirti ne tik pervažų naudotojai, pažeidėjai, bet ir geležinkelio įmonių (vežėjų) traukinio mašinistai, traukinius lydintis personalas, keleiviai, taip pat gali kilti didelė žala geležinkelių infrastruktūrai, aplinkai, būti suniokotas geležinkelio įmonės (vežėjo) turtas (geležinkelio riedmenys).

Saugiausi geležinkelio keliai pagal žuvusių asmenų skaičių Europoje yra Jungtinėje Karalystėje, Norvegijoje, Airijoje, Šveicarijoje, Nyderlanduose, Švedijoje, Austrijoje, Ispanijoje, Liuksemburge⁴⁴. Daugiausia žmonių geležinkeliuose žūsta Graikijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Lietuvoje, Estijoje (žr. 7 pav.).

Figure 6 - Railway fatality rates

All fatalities per million train kilometers over 2017-2019

Notes: EU= 28 Member States as of 2019

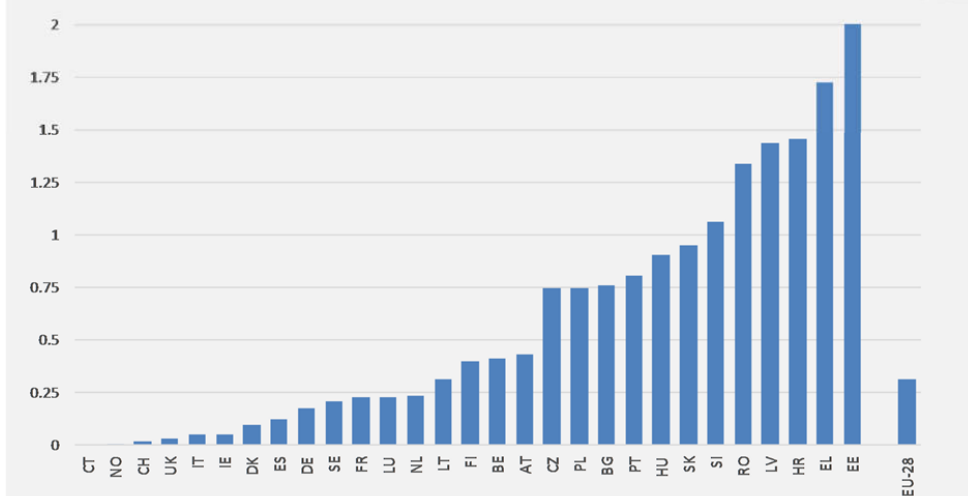
Source: Common Safety Indicators (CSIs) as reported by National Safety Authorities (NSAs) to the Agency, published in ERAIL

7 pav.

Mažiausiai didelių eismo įvykių pervažose įvyksta vėlgi Norvegijoje, Jungtinėje Karalystėje, Italijoje, Airijoje, Danijoje, Ispanijoje, Vokietijoje, o daugiausia – Estijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Latvijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje⁴⁵ (žr. 8 pav.).

Figure 15 - Level crossing accident rates

Significant accidents at level crossings per million train-km, 2017-2019

Source: Common Safety Indicators (CSIs) as reported by National Safety Authorities (NSAs) to the Agency, published in ERAIL

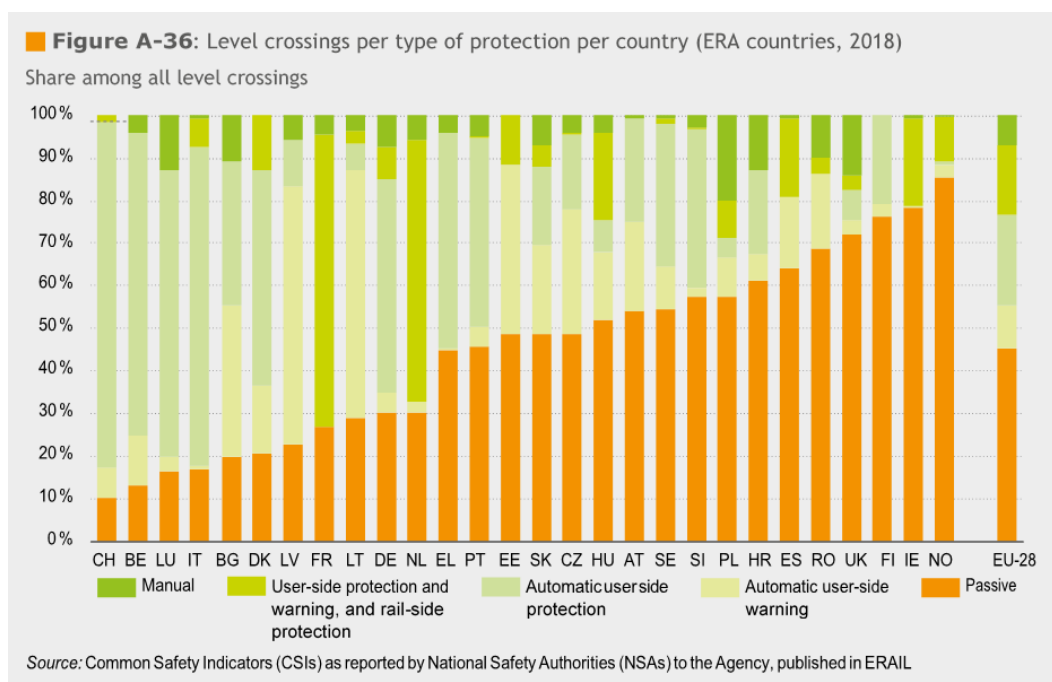
⁴⁴ *Ibidem* 8.

⁴⁵ *Ibidem* 8.

8 pav.

Jungtinėje Karalystėje už saugaus elgesio taisyklių nesilaikymą geležinkelio pervažose gali būti taikoma bauda maždaug iki 1163 eurų (£1,000) ir įkalinimo bausmė iki 6 mėnesių. Griežtos bausmės už saugaus elgesio taisyklių nesilaikymą geležinkelio pervažose nustatytos ir kitose Vakarų Europos valstybėse. Vokietijoje už pervažų naudojimo pažeidimus gali būti skiriama bauda iki 700 eurų su teisės vairuoti transporto priemonės atėmimu iki 3 mėnesių. Belgijoje už pervažų naudojimo pažeidimus gali būti taikoma 300 eurų administracinė bauda ir kalėjimo bausmė iki 5 metų. Danijoje taip pat gali būti skiriamas laisvės atėmimas iki 4 mėnesių. Palyginimui, kaimyninėje Latvijoje skiriama bauda tik iki 125 eurų.

Pažymėtina, kad, be administracinių nuobaudų, svarbiomis nusižengimų geležinkelio pervažose prevencijos priemonėmis yra nurodomos pervažų rekonstrukcijos ir vairuotojų kultūros ugdymas⁴⁶. Tačiau kultūros keitimas yra sudėtingas ir ilgalaikis procesas, o apsaugos įrenginiai pervažose, deja, ne visuomet padeda pasiekti saugos atžvilgiu geriausių rezultatų. Agentūros duomenimis⁴⁷, didžiausia eismo sauga užtikrinama, kai geležinkelių riedmenys ir motorinės transporto priemonės prasilenkia viadukais arba tiltais. Vis dėlto jų statyba yra ir pati brangiausia saugos priemonė, todėl pervažose taikomos naudotojus įspėjančios priemonės. Efektyviausiomis laikomos rankinės (angl. *manual*) ir geležinkelio kelio pusėje taikomos apsaugos (angl. *rail-side protection*)⁴⁸ priemonės. Kitos priimtinos apsaugos priemonės yra atitvarai, šviesoforai, o mažiausią apsaugą garantuojančios arba jokios – pasyviosios priemonės, t. y. stacionarieji ženklai, įspėjantys apie pervažą. Vis dėlto pabrėžtina, kad Norvegija, Jungtinė Karalystė, Airija yra vienos iš šalių, kuriose daugiausia taikomos pasyviosios priemonės. Lietuvoje daugiausia taikomos automatinės įspėjančios ir apsaugančios priemonės naudotojo pusėje (angl. *automatic user-side warning*, *automatic user side protection*) (žr. 9 pav.).

9 pav.

Siekiant užkardyti didelius eismo įvykius, būtina didinti baudas už važiavimo per geležinkelio pervažas taisyklių nesilaikymą, kadangi dabar galiojančios baudos yra palyginti

⁴⁶ *Ibidem* 9, p. 7.

⁴⁷ https://www.era.europa.eu/sites/default/files/library/docs/safety_interoperability_progress_reports/report_on_railway_safety_and_interoperability_in_the_eu_2020_en.pdf, p. 52–53.

⁴⁸ Geležinkelio pervažoje įrengiama signalinė ar kita traukinio apsaugos sistema, leidžianti traukiniui važiuoti, tik kai geležinkelio pervaža yra visiškai apsaugota nuo naudotojo pusės ir traukinys joje neįsibėgėja.

nedidelės ir neleidžia pasiekti administracinių nuobaudų tikslų, o eismo įvykių metu kylanti materialinė ir nematerialinė žala gali būti daug didesnė nei asmeniui skiriama bauda.

Siūlomas baudos už saugaus elgesio taisyklių nesilaikymą geležinkelio pervažose padidinimas du kartus siekiant, kad bauda nebūtų tik deklaratyvi, o reali ir atgrasanti. Gerokai padidintas baudos dydis turėtų stipresnį drausminį poveikį bei didesnį prevencinį efektą.

5. Galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsniu, numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas nėra atliekamas. Priėmus įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus ANK projektą bus sukurtos prielaidos sklandžiai ir veiksmingai įgyvendinti PAĮ, o tai ženkliai prisidės prie korupcijos prevencijos tikslų siekimo. Pranešėjų apsaugos sistema bus tinkamai subalansuota, taip bus sudarytos galimybės atskleisti daugiau pažeidimų atvejų, taip pat ir korupcinio pobūdžio, o tai prisidės mažinant korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų bei pažeidimų paplitimą ir neabejotinai turės teigiamą poveikį kriminogeninei situacijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas ANK projektas prisidės skatinat skaidresnį verslą, kuriant geresnes sąlygas darbuotojams. Verslo subjektai turėtų būti suinteresuoti tinkamu PAĮ įgyvendinimu, kontroliuoti pažeidimų rizikas organizacijoje. Neteisėtai besielgiantiems verslo subjektams sulaukus teisinių pasekmių, sąžiningi verslo subjektai, konkuruojantys efektyvumu ir inovacijomis bei rezultatyviu PAĮ įgyvendinimu, galės veikti sąžiningos konkurencijos aplinkoje.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant inkorporuoti priimtus įstatymus į teisinę sistemą, kitų įstatymų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektuose nėra naujų sąvokų ir jas įvardijančių terminų, todėl įstatymų projektų nereikia įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų lėšų nereikės. Informacinių ir elektroninių ryšių technologijų (per vaizdo konferencijas) naudojimas teismoje remsis diskretiškumu, t. y. jos bus naudojamos tik esant techninėms galimybėms. Be to, institucijos, naudodamos informacines ir elektroninių ryšių technologijas (per vaizdo konferencijas) sutaupys lėšas, kurios dabar skiriamos pašto išlaidoms ir pan., o administracinių nusižengimų teismoje dalyvaujantys asmenys išvengs transporto ir kitų išlaidų.

Įgyvendinant ANK pakeitimų dalį, susijusią su senaties nutraukimu, bus reikalingas Administracinių nusižengimų registro tobulinimas. Reikės tobulinti Administracinių nusižengimų registro ir Mokesčių apskaitos informacinės sistemos sąsają, tam kad būtų sukurtas funkcionalumas, kuris perduotų pranešimą, jog vykdymas nuraukiamas suėjus senaties terminui. Reikės tobulinti Administracinių nusižengimų registrą, kad gebėtų tinkamai apdoroti naujus pranešimus. Preliminarus Administracinių nusižengimų registro tobulinimui būtinų lėšų poreikis – apie 30 000 eurų. Šiam tikslui bus naudojami Vidaus reikalų ministerijos Administracinių nusižengimų registro priežiūrai skiriami asignavimai.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*: „administracinis kodeksas“, „administracinių nusižengimų teiseną“, „administracinis nusižengimas“, „administracinė atsakomybė“, „sankcija“, „protokolo surašymas“, „informacinės ir elektroninių ryšių technologijos (per vaizdo konferencijas)“, „atleidimas nuo administracinės atsakomybės“, „nusikalstama veikla“, „geležinkelių transportas“, „geležinkelių transporto eismo sauga“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
